ÑAPA

Weekendbijlage
van dagblad Amigoe

zaterdag 3 november 2012

KUNST

Herman van Bergen
op Art Tour
5

LITERATUUR

Het boek dat nooit
geschreven is
7

ONDERNEMEN

Aandacht voor
de kleintjes
10

Landhuis Chobolobo

Trots op Curaçaose producten

Internationaal krijgen Landhuis Chobolobo en haar likeur steeds meer naam.

De enige echte likeur: menig toerist heeft een fles mee teruggenomen naar de thuisbasis. Vooral Blue Curaçao vindt gretig aftrek tijdens een bezoek aan Landhuis Chobolobo, het domicilie van de 'enige echte' likeur. Een bezoek aan het landhuis leert ons veel over de geschiedenis en vervaardiging van likeur. Managing director van het landhuis en tevens mijn gids Loes van der Woude is enthousiast als ze over haar producten vertelt. Ik krijg een warm welkom en tijdens de koffie lonk ik naar de uitgestalde flessen likeur op haar kantoor. Maar het is nog te vroeg voor alcohol.

Tekst: Marja Berk Foto's: Ken Wong

Van der Woude is inmiddels drie jaar in haar functie verbonden aan Chobolobo, en met veel plezier overigens. "Het landhuis werd gebouwd in de vroege 18e eeuw. Het 'country house' is gelegen in het centrum van een stuk grond op Saliña met een oppervlakte van 10.500 vierkante meter en we weten dat het in het begin van de twintigste eeuw eigendom was van de joodse familie Jesurun. In 1947 werd het pand gekocht door NV Senior & Co. De familie Senior is ook van joodse afkomst en heeft een Spaanse achtergrond. Mordechai Senior, geboren in 1620, kreeg diverse zonen die vervolging tijdens de Spaanse Inquisitie wilden ontlopen. Een aantal van hen kwam op Curaçao terecht. Zij startten de productie van de enige echte Curacao-likeur", vertelt Van der Woude al voordat er één vraag is gesteld. Ze vervolgt: "Eigenlijk herbergt het terrein het landhuis zelf met de twee productiebedrijven: Alcolado Glacial en Curaçao Liqueur, dat veel toeristen trekt." Het eerste jaar heeft Van der Woude gebruikt om alle ins en outs van het bedrijf te leren kennen.

Dit jaar heeft marketing haar focus gekregen. In de strategische marketingplannen kwam een grote behoefte naar voren: een betere begeleiding van toeristen die, zeker in het hoogseizoen, het landhuis in groten getale bezoeken. "Parkeren, veiligheid, sanitaire voorzieningen, alles werd onder de loep genomen en het kon allemaal wel wat verbetering gebruiken." Daar wordt nu hard aan gewerkt en de verbouwing schiet op. En uit het aantal toeristen dat het landhuis bezoekt, blijkt een verbouwing geen overbodige luxe. "Mens, in het hoogseizoen krijgen we zeker 130.000 mensen over de vloer, dat is niet gering." Ik vind het een understatement.

Van der Woude vindt dat de bewoners op het eiland trots mogen zijn op Chobolobo. "Op exportgebied doen we het met de likeur uitstekend. In Amerika begint Landhuis Chobolobo en haar likeur steeds meer naam te krijgen en Alcolado Glacial is erg bekend in het Caribisch gebied." Ze wil de export graag nog meer uitbreiden en het bedrijf liever neerzetten als 'Visitors Center'. "Het wordt nog te veel gezien als productiebedrijf, maar er is een proeverij, een ontvangstcentrum en een bar, waar je de likeur én de Alcolado Glacial kunt kopen. Er wordt de bezoekers veel over de geschiedenis verteld en de medewerkers van Landhuis Chobolobo zijn daar uiteraard ook goed over geïnformeerd, zodat zij veel vragen kunnen beantwoorden." De entree is gratis en Van der Woude wil dat graag zo houden.

Deze ketel is het hart van de Curaçao likeur

Er komt een grote bouwtekening tevoorschijn die laat zien hoe groot het terrein eigenlijk is. Van der Woude wijst aan waar de veranderingen gaan plaatsvinden of inmiddels plaatsvonden. Het is niet gering en als bezoekers binnenkomen worden zij nu via het ontvangstcentrum langs het productieproces geleid van zowel de likeur als de Alcolado Glacial. De filmzaal is bijna klaar en bedoeld om gasten via beelden nog meer bij de geschiedenis en de producten te betrekken.

Bij de aanblik van een mooi gekleurde likeur denk je aan een glas, niet aan chocolade. Je staat er niet bij stil dat likeur ook in chocola kan zitten maar er wordt vanaf Curaçao likeur geëxporteerd naar Costa Rica, waar deze vervolgens in bonbons wordt verwerkt.

Ook de bolo pretu ontkomt niet aan het fijne aroma van likeur. Elke soort likeur heeft overigens zijn eigen fans. Op Curaçao zelf vindt de Blue Curaçao het beste zijn weg, niet in het minst door de aanschaf ervan die vele toeristen maken. Maar in Amerika wordt veelal de voorkeur gegeven aan de heldere likeur, lijkend op Cointreau. "Hij is beter", zegt Van der Woude beslist, hetgeen bleek uit een uitzonderlijk hoge waardering op 'The Manhattan Cocktail Classic Gala', een jaarlijks terugkerend evenement in Amerika. De likeuren, afkomstig van Chobolobo, zijn overigens kosher gecertificeerd en goedgekeurd voor consumptie voor mensen met een joodse achtergrond. Gezien de eigen achtergrond en de roots van het bedrijf zal deze certificering geen verbazing wekken.

Het wordt tijd voor de rondleiding en we lopen door het kantoor naar de trap. De verflucht komt je tegemoet. Er wordt hard gewerkt aan de renovatie. Ik ben nieuwsgierig geworden naar de productieruimte van de likeur en loop braaf achter mijn gids aan. Het kaal uitziende stuk grond dat we passeren krijgt op korte termijn een mooie invulling: Laraha-bomen, gecombineerd met bloemenpracht. De laraha is een verwant van de sinaasappel, maar het fruit van de laraha is nog bitterder dan de andere citrusgenoten en wordt over het algemeen als oneetbaar beschouwd. De schil vormt een onmisbaar onderdeel voor de productie van likeur. Laraha is de basis. Uiteraard beschikt Chobolobo zelf over een plantage waar deze bittere vrucht groeit. Deze is gelegen aan de oostkant van het eiland.

Alcolado Glacial is erg bekend in het Caribisch gebied

We wandelen de splinternieuwe ontvangstruimte binnen, die is voorzien van prachtig gestileerde borden met tekst en uitleg over de geschiedenis van het landhuis. De bezoeker wordt hier verwelkomd en kan in vier talen terug in de tijd. Bovendien is het een geschikte ruimte voor diverse evenementen. Het geheel ademt historie en iets verderop staat een grote, oeroude, koperen ketel. "Hij heeft al die tijd in het landhuis zelf gestaan", vertelt Van der Woude, "maar sinds kort hebben we hem verplaatst. Deze ketel is het hart van de Curaçao-likeur."

We komen in de 'Blue room' en de fantasie hoeft niet zwaar aan het werk gezet te worden om de naam te duiden. In deze ruimte wordt vanuit historisch oogpunt alles over likeur verteld, de joodse historie, het eiland Curaçao, het landhuis. We vervolgen onze weg en belanden in de 'Green room' waar de Alcolado Glacial wordt vervaardigd en gebotteld. Deze verfrissende lotion behoeft weinig uitleg, bekend als deze is. De cologne, bestaande uit 74 procent alcohol, een vleugje eucalyptus en nog enkele andere ingrediënten, is vooral bekend in de Caribische regio en Zuid-Amerika.

Het landhuis is ruim 200 jaar oud

"Behalve dat Alcolado Glacial het heel erg goed doet op de lokale markt, is er ook een stijgende vraag voor dit product in het buitenland. En dan met name in Zuid-Amerika. Maar ook in Nederland is Alcolado Glacial verkrijgbaar. Dit pure product van Curaçao is hét home-sick-cadeautje bij uitstek", lacht Van der Woude, waarbij ze doelt op in Nederland wonende Curaçaoënaars.

Grote ketels vullen de ruimte en ik vraag me af wat de link is tussen de likeur en dit product. "Dat is puur de alcohol", krijg ik te horen. "De ene is drinkbare alcohol, maar dat zou ik bij de andere niet proberen. Maar je bent de enige niet die zich dit afvraagt, hoor. Niemand ziet die link." Ik spiek in een ruimte en het blijkt de filmzaal te zijn. Hij is nieuw en nog wat kaal. "Maar", verzekert Van der Woude, "daar komt binnenkort verandering in. Het waren twee kantoren die we hebben samengevoegd en de zaal moet nog verder worden aangekleed."

We slenteren via een buitenpaadje richting een bar, waar elke vrijdagavond wordt gedanst. Ook hier zal de oude historie in al zijn glorie worden hersteld. Tot mijn grote genoegen arriveren we bij de likeurtasting. Dienbladen staan keurig opgesteld met op elk blad kleine glaasjes likeur. Diverse soorten kunnen worden geproefd en ik kies voor de chocoladelikeur. Ik nip en mijn smaakpapillen worden aangenaam verrast. Zachter dan Tia Maria of Kahlua, met een volle chocoladesmaak. "Het grappige is", vertelt Van der Woude, "dat elke regio weer zijn eigen voorkeur heeft. Mensen uit Zuid-Amerika gaan veelal voor de koffielikeur, Canadezen weer voor de rum raisin." Op mijn vraag waar de voorkeur van de Nederlandse toerist naar uitgaat glimlacht zij veelbetekenend. "Die lusten alles."

Naast de tastingroom bevindt zich een bar die functioneert als verkooppunt. De bar is tevens het eindpunt. Zelfs Delfts Blauwe-flesjes, gevuld met likeur, zijn te verkrijgen en het zal geen verbazing wekken dat deze flesjes met name bij Amerikanen gretig aftrek vinden. Er is goed nagedacht over de 'toeristenroute' in Chobolobo. Waar men vroeger in no time klaar was met de bezichtiging, is er nu plaatsgemaakt voor een uitgebreider traject. Dat start in de ontvangstruimte en voert toeristen langs de productieprocessen met alle informatie die daarbij hoort. Nog eens uitgebreider behandeld in de filmzaal. Behalve de tasting van likeur biedt Chobolobo tevens de mogelijkheid de Alcolado Glacial te proberen. Je gaat dus fris de deur weer uit.

De grote verandering die het landhuis inmiddels heeft ondergaan, nam vier maanden in beslag. "Je hebt gezien dat we nog niet klaar zijn, maar het gaat hard. Ik vind het van wezenlijk belang dat we onze bezoekers op een manier ontvangen die meer van deze tijd is. Mensen zijn nu mondiger, leergieriger, willen alles weten en verlangen een mooie ambiance. Daar willen we adequaat op inspringen."

Adequaat is ook dat binnenkort de bezoeker kennis kan maken met alle lokale producten van Curaçao. Kaarsen en aloë vera zullen onder meer deel uitmaken van het assortiment. "Souvenirs kan je overal krijgen, maar voor specifieke producten van het eiland moet je weten waar je moet zijn. Het is dan mooi dat alles in één Visitors Center vertegenwoordigd is."

Het is onderdeel van de toekomstvisie van Van der Woude voor Chobolobo: internationaal meer bekendheid, groei van het bedrijf, nog meer bezoekers en een uitgebreidere export van Alcolado Glacial. Ambitieuze plannen die niet alleen Landhuis Chobolobo maar ook Curaçao duidelijker op de kaart zetten. Mooie plannen dus.

Op 24 november houdt Landhuis Chobolobo een Open Dag, zodat iedereen zelf een kijkje kan komen nemen.

ÑAPA 2012
Nr. 39

INHOUD

Chobolobo in het nieuw 1
Spotlight 2
'Dutch clean' in Michigan 3
Gezondheid 4
Art tour Herman van Bergen 5
Cultuur Agenda 6
Literatuur 7
Varia Puzzels 8
Eten & Drinken 9
Aandacht voor kleinbedrijf 10
Business Columns 11
Business Rubrieken 12
In bedrijf 13
KBB en Capriles 14

Colofon

BLADMANAGER
Karin Wooning
EINDREDACTEUR
Hans Vaders
ADVERTENTIES
Marloes Tak
VORMGEVING
Wendela Ataliede
Sarah Kuiper

Aan deze Ñapa werkten mee:
A.V.V.B.
Ingemara Bak
Herman van Bergen
Marja Berk
Marius Bremmer
C.V.F.
Monique Casimiri
Verele Ghering
Hans de Haan
Margot Hack
Lennart Huijsen
Erik van Kampen
Brede Kristensen
Sarah Kuiper
Aroena Lakhi
Judice Ledeboer
Gofrie van Lieshout
Roxanne Martha
Mike Schepers
Marcel Truyens
Hans Vaders
May Voges
Miriam de Windt
Ken Wong
Karin Wooning

Ñapa is een publicatie van:
Uitgeverij Amigoe NV
Scherpenheuvel z/n
Curaçao

Tips voor de redactie?
Bel 736-9050
Email napa@amigoe.com

Adverteren?
Bel Marloes Tak
767-2000
advertentienapa@amigoe.com

Honkbal-clinic

Wereldkampioenen op Curaçao

"Er was niet één held, het hele team was de held", aldus Sidney de Jong, catcher van het Nederlands honkbalteam dat in 2011 Wereldkampioen werd.

Tekst: Judice Ledeboer Foto: Sarah Kuiper

Rob Cordemans en Sidney de Jong op de golfbaan van het Blue Bay Resort

De Jong was captain van het team dat de honkbalwereld versteld deed staan nadat het wereldkampioen werd in Panama. Samen met de meest waardevolle speler van de hoofdklasse honkbal, pitcher Rob Cordemans, is hij nu op Curaçao om zich voor te bereiden op zijn nieuwe taak als coach van het eerste team van L&D Amsterdam (Pirates Amsterdam). Op zaterdag 3 november geven de twee honkbalkampioenen bovendien een clinic aan jonge veelbelovende Curaçaose honkballers.

De beide honkbalkampioenen blikken met veel trots terug op dat magische moment in Panama, waar het Nederlandse team titelverdediger de Verenigde Staten, die in 2009 voor de vierde keer de titel had behaald, van de troon stootte. In de finale wonnen ze met 2-1 van recordkampioen Cuba (25 titels). Nederland was het eerste Europese land dat de finale in toernooivorm bereikte en de tweede Europese wereldkampioen.

De Jong werd in 2009 tijdens de Wereldkampioenschappen in Italië uitgeroepen tot beste catcher van het toernooi en opgenomen in het All Star team. Hij is bescheiden over alle lof die hij krijgt, want voor hem staat het teamwork altijd voorop. Het succes dat het Nederlands honkbalteam in 2011 behaalde is vooral te danken aan het geweldige teamwork van Nederlandse honkballers die over de hele wereld spelen en slechts één week hadden om samen te oefenen voordat het Wereldkampioenschap in Panama begon. "We waren echt een heel hecht team en tijdens het toernooi groeide het gevoel dat we één team waren iedere dag. Het ging op een gegeven moment te gemakkelijk. We voelden elkaar zo goed aan. De teamspirit droeg ons." Een groot deel van het team bestond uit honkballers van Arubaanse en Curaçaose afkomst. Bekende namen uit de ploeg van coach Brian Farley zijn onder anderen Bryan Engelhardt, Curt Smith, Jonathan Schoop en Juan Carlos Sulbaran, die allemaal bij Amerikaanse baseball clubs spelen.

Zowel De Jong als Cordemans spelen al honkbal vanaf jonge leeftijd. De Jong groeide op in Amsterdam Zuid-Oost en ging een keer met een vriendje mee die op honkbal zat. "In die tijd was honkbal in Nederland nog niet zo populair en ze hadden mensen te kort. Ze vroegen toen of ik mee wilde doen. Direct na de wedstrijd vroeg ik mijn ouders of ik ook op honkbal mocht", vertelt De Jong. Hij begon bij OVVO (Op Volharding Volgt Overwinning) en toen hij 12 jaar oud was ging hij naar de Amsterdam Pirates, dat tegenwoordig L&D Amsterdam heet. Bij deze club ontwikkelde hij zich al snel tot een goede catcher en toen hij 21 was werd hij geselecteerd voor het Nederlands honkbalteam. Zijn hele leven draait om honkbal, maar hij is ook ondernemer. Samen met zijn vader heeft hij een import van honkbalkleding en -petten en verkoopt hij eigen honkbalproducten en heeft een vertegenwoordiging van copper clad laminates, een product dat in de techniek gebruikt wordt. Na het Wereldkampioenschap in 2011 bedankte hij voor het Nederlands honkbalteam omdat hij zich meer wil richten op zijn werk. Zijn kennis en ervaring op het gebied van honkbal kan hij nu als hoofdcoach doorgeven aan de volgende generatie kampioenen.

Rob Cordemans is full-time honkballer. Hij is nu 37 en zit nog steeds in het Nederlands honkbalteam. Hij speelt bij L&D Amsterdam en daar wordt hij nu 'pitcher'- coach. De rol van pitcher bij het honkbal is één van de belangrijkste functies. "Iedere werper heeft een pitch waarmee hij succes heeft", aldus Cordemans. Hijzelf 'scoort' met een pitch die met een bepaalde grip de snelheid van de bal vermindert en 'dat is lastig voor de slagman om te timen', legt hij uit. Zijn pitch is zeer bijzonder en men noemt in de honkbalwereld zijn prestaties op pitch-gebied 'ongeëvenaard en historisch'. 'Een levende legende' staat er op de website van L&D Amsterdam.

Ook Cordemans begon al jong met honkballen. "Het zat niet in onze familie, zoals hier op het eiland. De liefde voor het honkbal gaat hier van vader op zoon", vertelt hij. "Wij tennisten en zwommen. Ik kon wel goed gooien. En toen ik mijn ouders vroeg of ik op honkbal mocht zeiden ze 'doe maar, we willen graag dat je een sport beoefent'." Cordemans werd lid van een club in Schiedam en later bij Neptunus in Dordrecht. Het werd al snel duidelijk dat Cordemans goed was en binnen een jaar zat hij in het eerste team. Later werd hij lid bij L&D Amsterdam. Hij is al jarenlang een vaste waarde in het Nederlandse team, maakte zijn debuut voor Oranje in 1995, en werd onder meer geselecteerd voor de Wereldkampioenschappen van 1998, 2001 en 2003 en de Europese kampioenschappen van 1995, 1999, 2001, 2003 en 2005.

Het Nederlands honkbalteam dat vorig jaar wereldkampioen werd. (foto: honkbalsite.com)

Zowel De Jong als Cordemans zaten twee jaar in de Verenigde Staten op een college waar ze zich als topsporters konden concentreren op hun studie én op hun sport. "Daar leerden we ook over sportmanagement en 'devotion', 'dedication', 'planning'. Dit zijn woorden die ik nooit meer vergeet", zegt De Jong. In koor zeggen beide heren nog een keer 'devotion', 'dedication'. "Dat is het waar het om draait bij topsport. Toewijding!"

De twee honkballers spelen al 12 jaar als een duo, pitcher en catcher in het Nederlands honkbalteam. "We zijn een goed duo, we voelen elkaar aan. Er is een bepaalde chemie in een wedstrijd en dat geeft ons succes", meent De Jong.

Over de vraag: 'Wat vind jij dat jou zo krachtig maakt?' moesten de honkballers even nadenken. Ze praten liever niet over zichzelf, maar toch kwamen ze met een antwoord. De Jong: "Ik houd niet van verliezen. Ik speel graag in teamverband en buiten dat ik graag een balletje sla wil ik ook succes hebben. Ik kan de bal niet over de hekken slaan zoals veel anderen, maar door mijn 'mental game' heb ik succes." Cordemans zegt over De Jong: "Hij is een goede catcher. Hij kan het spel lezen. Dat moet wel, want hij heeft iedere keer een andere pitcher voor zich."

Cordemans over zijn kracht: "Pitchers zijn alleen met hun positie bezig. Ze zien alleen catchers. Ik zie niet wat er om me heen gebeurt, ik richt me helemaal op de pitch. De pitcher heeft maar één doel: de slagman 'uit' te krijgen." De Jong vult aan: "De pitcher is vaak egoïstisch bezig."

Om zich voor te bereiden op hun taken als coach worden ze door John Witte, voorzitter van L&D Amsterdam en in zijn jonge jaren ook een goed honkballer, begeleid. Witte is een bekende in de honkbalwereld. Hij is één van de initiatiefnemers van de bouw van een honkbalstadion met sportacademie op het eiland. Honkbalvereniging L&D Amsterdam heeft ook veel spelers die afkomstig zijn van de eilanden. Witte gaat graag naar wedstrijden als hij op het eiland is en natuurlijk kijkt hij ook altijd even of er 'talenten' op het veld staan.

Cordemans ziet zijn taak als coach vooral op het gebied van het fysiek begeleiden om de juiste pitch te gooien en om mentaal sterk te worden 'om het meeste uit het lichaam te kunnen halen', verklaart hij. De Jong: "Ik heb als catcher meer inzicht in het spel. Ik ken alle aspecten van het spel: aanvallen, verdedigen, positionering, hoe de werper gooit."

Waarom er zoveel goede honkballers op Curaçao zijn komt volgens De Jong en Cordemans omdat de sport hier veel meer leeft ('die jongens groeien op met honkbal'), de bouw van de Curaçaoënaar is atletischer en er is gevoel met de bal. Ook het klimaat speelt een rol. Het geeft de mogelijkheid om iedere dag op het veld te staan. Tenslotte: 'Wat maakt een sporter tot een kampioen?'. De Jong en Cordemans antwoorden unaniem: "Je moet gek zijn van het spel en 'be a winner'."

Correctie

In het artikel 'Outsourcing: Goedkoper en ook eenvoudiger' uit de Business Ñapa van zaterdag 20 oktober is de naam van de fotograaf weggevallen en zijn twee namen abusievelijk fout gespeld, waarvoor onze excuses. De foto's werden gemaakt door Gerard van Santen en de juiste namen van geciteerde personen zijn Dennis Lapar van Finance Suriname en Vivien Pengel-Calmez van GIS.

Foto van de week

De Amigoe beschikt tegenwoordig over een stagiair van de opleiding Fotografie van de ROC van Twente, Mike Schepers. Hij bezocht onlangs Boka Pistol, waar hij zeer onder de indruk raakte van de natuurkrachten die er tentoongespreid worden. Wolken, wind en water... hij legde ze prachtig vast op deze foto.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem naar napa@amigoe.com

Thuis

Kunst

Monique Casimiri

We bekeken een kunsttentoonstelling in Oisterwijk en ik zie daar, prachtig verlicht, drie enorme kunstwerken staan. Ze zijn een paar meter hoog en gemaakt van doornen. Ik zeg nog tegen mijn man: 'Dat lijkt wel het werk van Herman (van Bergen), mijn oom. En verrek, we lopen langs het bordje met daarop de info en ja hoor, het is zijn werk. Helemaal beduusd en enthousiast bel ik mijn moeder op Curaçao.
'Ja hoor', zegt ze, 'dat klopt, hij heeft daar het een en ander staan. Ook kleinere werken.' Ook die hebben we gezien, maar die drie grote beelden van Christusdoorn waren zo mooi verlicht, zo bijzonder, dat had ik nog nooit gezien.
De liefde voor de Caribische kunst was er altijd al wel, maar kreeg na deze avond een extra boost. En van lieverlee zijn we een beetje gaan verzamelen. Voornamelijk werk dat betaalbaar is.
In ons huis vind je nu veel kunst. Geen Picasso's of Rembrandts maar lokale kunst van Curaçao. Dat wil zeggen, daar gekocht. Soms door onszelf gekocht, soms cadeau gekregen. Niet allemaal van lokale kunstenaars, ook van kunstenaars van de omringende eilanden die hun waar verkopen op de markt.
Nu zijn deze mensen nog blij met elk doek dat ze verkopen, maar wellicht worden ze ooit beroemd. Sommigen noemen het troep. Dat hang je toch niet in je huis wordt er dan gezegd. Waarom niet, vraag ik mij af? We laten het hier mooi inlijsten en het staat prachtig. Er hoeft toch niet altijd meteen een naamkaartje aan te hangen. Ja, ik zou ook graag werk in mijn huis willen hebben van een paar grote kunstenaars van Curaçao, maar ons budget is niet voldoende. Daarnaast ligt de waarde van onze kunstschatten niet in de prijs en de naam die eraan hangt, maar uit het feit dat het van de Caribbean komt, en dat het gemaakt is door mensen die de eilanden kennen en deze een warm hart toedragen. Dat vertaalt zich terug in de kunstwerken. Behalve enkele schilderijen hebben we ook kleine kunstobjecten. Een chichi, maar ook vissers die op een heuse zeesteen aan de muur hangen. Een lamp gemaakt van de Christusdoorn is ons bij ons huwelijk cadeau gedaan, dus die mogen we toeschrijven aan onze verzameling. Zelf heb ik het een en ander gemaakt van schelpen en drijfhout, toen schelpen nog gewoon meegenomen mochten worden naar Nederland.
In Nederland wil ik graag kunst van Curaçao in huis hebben. Dat geeft me een gevoel van thuis, dat maakt dat ik het eiland iets minder mis. Ik maak mij daarom wel een beetje zorgen. Hoe moet dat toch straks als wij ooit op Curaçao gaan wonen? Ik wil geen koeien aan de muur. Ook wil ik geen watervalstraalding dat de regen moet voorstellen. Ik wil mijn schelpen en doeken. Mogen die het land wel weer terug ingevoerd worden?

‘Dutch clean’ in Michigan

In de meeste westerns speelt de undertaker al een belangrijke rol en nog steeds staan de Verenigde Staten bekend om hun professionele uitvaartwezen. Van de bijna twintigduizend funeral homes staan er zelfs enkele beursgenoteerd. Ze heten geen ‘Funerals R Us’, ‘Funeral Express’ of ‘Fast Funerals’, maar appelleren juist aan familienamen.

In ons businessplan voor de bank gingen we uit van 30 uitvaarten in het eerste jaar en 80 na vijf jaar. Het waren er in het eerste jaar al meer dan 80. God blessed my business, afgelopen jaar waren het er 123!

Tekst en foto’s: Marius Bremmer

David Klaassen (72), van Nederlandse afkomst, runt in het stadje Grand Haven (West-Michigan) met twee zoons ‘Klaassen Family Funeral Home’. Starten in de branche, overnemen, fuseren, overgenomen worden, met pensioen gaan en op zijn vijfenzestigste gewoon weer opnieuw starten: Klaassen weet van ondernemen in het land van de onbegrensde mogelijkheden. Vandaag is het doodstil in het bedrijf. Dave verontschuldigt zich: “Soms hebben we wel zeven uitvaarten per week, nu is het rustig. Ik loop er casual bij, vandaag doe ik wat klusjes.”

Michigan
Klaassen Family Funeral Home ligt er werkelijk prachtig bij: het asfalt van de parkeerplaats gitzwart, bloeiende bloemen in de borders, een glimmend gazon, het gebouw prachtig in de verf, de ruiten blinken. Dave Klaassen neemt de complimenten dankbaar in ontvangst. Hij lacht: “Mijn moeder zei altijd: keep it Dutch clean”.

Net als veel Nederlanders emigreerden zijn grootouders Arie en Alida Klaassen-Boone begin jaren 20 van de vorige eeuw naar de Verenigde Staten. De ‘Rotterdam’ van de Holland Amerika Lijn (HAL) bracht hen naar Ellis Island, waar alle immigranten eerst geselecteerd werden. Klaassen: “Mijn vader, Pieter Klaassen, was toen drie jaar oud.” De Nijmeegse familie belandde uiteindelijk in Michigan, waar veel meer Nederlanders terecht kwamen en het nog steeds wemelt van de Nederlandse namen in het straatbeeld. Pieter werd manager van een kruidenierszaak, maar zijn hobby was timmeren. “Mijn moeder heette Casemier en was ook van Nederlandse afkomst.”

Ambulance
“Als tiener had ik een snelle fiets. Als ik dan sirenes hoorde van de brandweer of de ambulance, ging ik er als een speer achteraan om te kijken wat er aan de hand was. Uitvaartondernemingen hadden in de jaren 50 ook ambulances! Ik vroeg toen een keer of er ook een baantje voor mij was, dat leek me wel spannend. Ik kreeg toen te horen dat ik maar moest wachten tot ik 16 jaar was.” Op een dag was ik met de jeugd hier aan het zwemmen, we sprongen van de brug af. Toen kwam iemand ongelukkig terecht. De ambulance werd gebeld en iemand aan boord die mij kende vroeg of ik wilde helpen. Dat was het begin van mijn carrière: ik kreeg een parttime baantje, eerst als klusjesman en daarna als chauffeur op de ambulance.”

“Na de middelbare school moest ik een vervolgopleiding kiezen. Ik twijfelde tussen een opleiding bij de Michigan State Police of de Mortuary School in Wisconsin. Ik kwam door beide selecties en werd bij beide aangenomen. Ik heb toen gebeden om wijsheid en heb het besproken met mijn toenmalige vriendin en huidige vrouw. Zij was bang dat ik als politieman ver van huis gestationeerd zou worden, terwijl werken in de uitvaartbranche gewoon in Grand Haven zou kunnen. Dat gaf uiteindelijk de doorslag.”

Snowbird
“In Grand Haven waren begin jaren 60 drie uitvaartondernemingen. Ik solliciteerde bij Joe en Hannah Kammeraad, bekenden van mijn grootouders: zo werkte dat. Hun enige zoon was net overgestapt naar het bankwezen, in mij zagen ze een mogelijke opvolger. Toen ik 26 jaar was nam ik hun zaak over, ik kreeg van Kammeraad zelf een lening voor twintig jaar. In 1989 nam ik een uitvaartonderneming in een naburig dorp over. In 1997 fuseerde ik met anderen om kosten te drukken en meer vrije tijd te krijgen: als kleine ondernemer moest je immers altijd maar klaar staan, dag en nacht en in de weekends. Zo ontstond Van Zantwick-Bartels-Kammeraad; van de vijf aandeelhouders was ik de senior-president. Toen kwam er een overnamebod. Een grote landelijke speler in de business wilde de vleugels verder uitslaan. Ik was tegen de overname omdat ik die schaalvergroting ten koste zag gaan van kwaliteit en service. Het werd drie tegen twee en ik trok aan het kortste eind. Na de overname trok ik me terug uit de zaak en ben vervroegd met pensioen gegaan. Al na twee jaar kregen de heren spijt van mijn vertrek en drongen aan op mijn terugkeer. Ik was die winter als snowbird in Florida, waar ik ook af en toe wat assisteerde bij uitvaarten, ik voelde niets voor terugkeer.”

Roep om terugkeer
Dat werd anders toen ook vanuit de samenleving in Grand Haven steeds meer een beroep op mij werd gedaan. Ook mijn zoons, die beiden toen ook al werkzaam waren in de uitvaart, zagen het wel zitten om samen met mij iets nieuws op te zetten. Een marktonderzoek toonde aan, dat de bevolking van Grand Haven een nieuwe speler in de markt wilde naast monopolist Van Zantwick-Bartels-Kammeraad. Kerst 2004 viel de beslissing. Al snel konden we op een mooie locatie de oude zuivelboerderij van boer Klumpels kopen. We hebben de opstallen gesloopt en in juni 2005 ging de eerste schop de grond in. Bob Wagenmaker, een lokale aannemer die ook ons huis en dat van mijn zoons had gebouwd, zag er tegenop om een funeral home te bouwen. Ik ben met mijn ruwe schetsen naar een architect gegaan en heb Wagenmaker toen alsnog over de streep getrokken. Een home is een home en dat geldt ook voor een funeral home! Toen de bouw begon was ik 65 jaar, een leeftijd waarop anderen toch ook echt allemaal met pensioen zijn hier.”

Toename crematies
“In ons businessplan voor de bank gingen we uit van 30 uitvaarten in het eerste jaar en 80 na vijf jaar. Het waren er in het eerste jaar al meer dan 80. God blessed my business, afgelopen jaar waren het er 123!”

“De meeste klandizie overlijdt in een verpleeghuis”, zegt Klaassen, “maar af en toe ook gewoon thuis”. Overlijdt iemand thuis, dan komt er behalve een arts om de dood te constateren ook altijd politie voor investigation. Is er niets verdachts, dan vervoeren wij de overledene zo snel mogelijk naar ons funeral home.” Thuis opbaren is nooit meer aan de orde.

“De volgende dag overleggen we dan met de familie wat er allemaal moet gebeuren, we make the arrangements. We verzamelen dan alle informatie voor een artikel in de lokale kranten, waarin een hele levensbeschrijving verschijnt.

Dat heeft dan dezelfde functie als een rouwadvertentie in andere landen. De familie mag het artikel ook schrijven, maar wij doen het meestal zelf. En dan komt natuurlijk de rest van het werk, zoals het regelen van een dominee, het graf of het crematorium enzovoort.”

Klaassen ziet een sterke toename van begrafenissen naar crematies: “Last year we had 45 percent cremations.”

Kapster
Verder verandert er niet veel. West-Michigan is traditioneel, fancy funerals zijn er niet aan de orde. “Onlangs overleed een meisje van 15 jaar dat heel actief was in de sport. De ouders kozen voor een witte kist, waar de familie, vrienden, teamgenootjes en andere aanwezigen nog een laatste boodschap op konden noteren. Van al die teksten hebben wij weer foto's gemaakt.”

“We doen hier alles: we herstellen overledenen na een ongeval. Dan hechten we en we werken de overledene bij met was. Mijn vrouw is een uitstekende kapster. We balsemen de meeste overledenen. We zijn daar een uur of vier mee bezig, we vervangen bloed door formaldehide via de halsslagader. Het is heel hygiënisch.” Klaassen heeft dan ook geen koelruimtes. Met Hollandse nuchterheid en zuinigheid zegt hij: “Het scheelt in de aanschaf en in het stroomverbruik. Mocht koeling toch nodig zijn omdat de uitvaart langer op zich laat wachten, dan kunnen we altijd een plekje krijgen in de koeling van het crematorium, dat zit in een stadje verderop.”

Vermoord
Klaassen: “Na 51 jaar in dit vak kan ik natuurlijk wel een boek schrijven! Mijn meest indrukwekkende uitvaart was toen ik freelance werk deed in Florida. Daar waren de twee dochtertjes van een immigrante uit Haïti na een paar dagen van vermissing vermoord teruggevonden bij iemand op zolder. De moeder woonde in een stacaravan en had helemaal niets. Toch kwamen er duizend bezoekers op de begrafenis: Caribische solidariteit!

Klaasen geeft een rondleiding door zijn schitterende zaak. De grote ruimte kan door een wand gesplitst worden als er twee uitvaarten tegelijk zijn. De bijeenkomsten kunnen op video gezet of in de grote hal gevolgd worden als het te vol wordt. Er is een speciale ingang voor het bezorgen van bloemen, dat kan dus ook als er even niemand aanwezig is in het gebouw.

In de garage verzamelt Klaasen nog wat souvenirs uit het verleden, zoals een oud kratje voor balsemingsvloeistoffen, een houten kratje met zwarte opdruk zoals ze dat in Nederland van de groenteveiling kennen.

“Mijn vader heeft ons nieuwe bedrijf nog net meegemaakt, maar een maand voordat we open huis hielden overleed hij. Zijn naamkaartje voor tijdens de feestelijke opening was al klaar. Hij was zo actief bij de bouw betrokken dat we hem daarop de maintenance engineer noemden.”

De verzameling chemicaliën voor embalming.

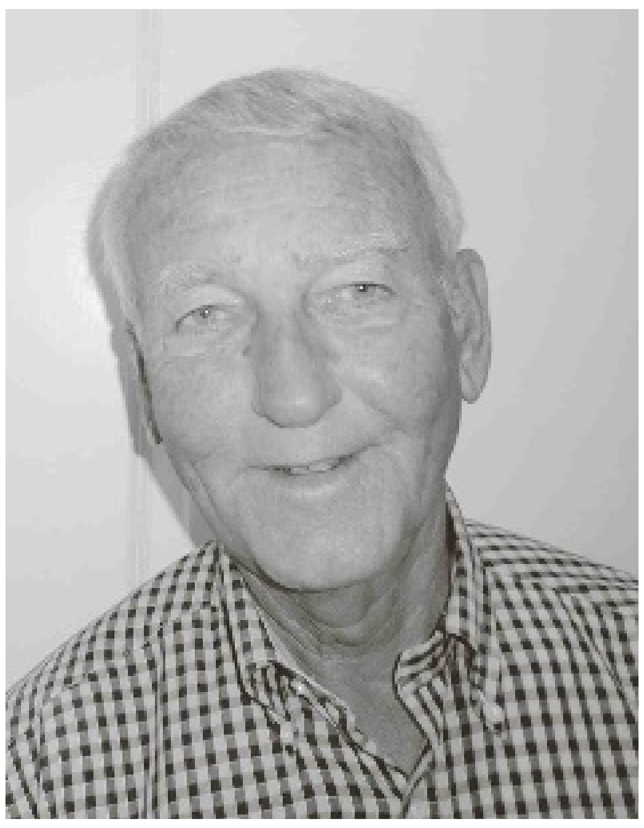
Dave Klaassen: “Gewoon op je vijfenzestigste weer met een nieuwe uitvaartonderneming beginnen!”

De nieuwe zaak van David Klaassen werd sinds de oprichting al herhaaldelijk onderscheiden.

Medisch

Ons microbioom

Weer een nieuw woord dat staat voor de complete collectie micro-organismen die op en in ons lichaam woont plus het genetische materiaal dat zij bij zich draagt. In de Ñapa van 3 maart heb ik hieraan al een bijdrage gewijd, getiteld 'Microbiota'. Toen werd u ingewijd in het bestaan van zo'n 100 miljard bacteriën die we ongemerkt bij ons dragen. Dit had u wellicht liever niet willen weten, maar het hoort nu eenmaal bij ons lichaam en ze zijn onmisbaar.

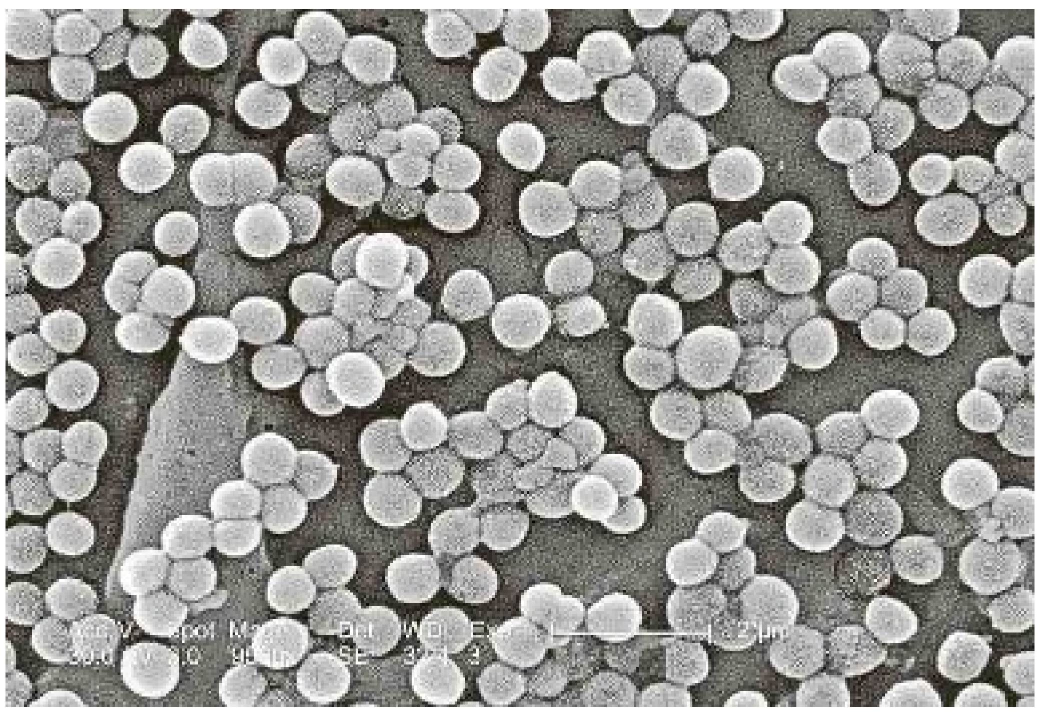

Tekst: Hans de Haan

Inmiddels werd er meer kennis vergaard over dit fenomeen, reden om dit lugubere, maar wel interessante onderwerp weer onder de aandacht te brengen. Wat spoken die bacteriën allemaal uit in ons lichaam? In mijn vorige verhaal schreef ik al dat we in ons lichaam meer bacteriën hebben dan menselijke cellen. Voor elke menselijke cel zijn er maar liefst tien cellen met een bacteriële oorsprong en die bacteriën zitten daar natuurlijk niet zomaar. Ze beïnvloeden allerlei processen in het lichaam, in het bijzonder in de darmen. Ze bepalen voor een belangrijk deel hoe ons lichaam functioneert, met name of we gezond blijven of ziek worden. Door precies in kaart te brengen welke bacteriën er in ons lichaam voorkomen en wat ze daar uitspoken, hopen wetenschappers de bacteriën te ontdekken die een belangrijke rol spelen bij ziekten. Dat is wel gemakkelijker gezegd dan gedaan, want veel van die bacteriën laten zich in het laboratorium erg lastig kweken en zijn daardoor niet goed te onderzoeken.

'Streepjescode'
Moderne DNA-technologie heeft dat probleem grotendeels opgelost. Het is namelijk mogelijk gebleken om bacteriën te identificeren en hun genen te ontrafelen zonder dat ze eerst gekweekt hoeven te worden. Dat kan bijvoorbeeld door specifiek te kijken naar het gen '16S' van ribosomaal RNA (ook een kernzuur, net als DNA, met een andere functie). Dit gen komt voor bij alle bacteriën, maar niet in menselijke cellen. Vindt men een stukje genetisch materiaal met dit gen 16S, dan weet men zeker dat het een bacteriële oorsprong heeft. Bovendien ziet dit gen er bij de verschillende bacteriën net iets anders uit. Het 16S werkt daarom als een soort streepjescode waarmee het mogelijk wordt de verschillende bacteriesoorten van elkaar te onderscheiden.

Groot onderzoek
Eind 2007 gaf de Amerikaanse gezondheidsorganisatie 'National Institutes of Health' aan een consortium van meer dan tweehonderd wetenschappers de opdracht om met behulp van deze DNA-technologie het complete menselijke microbioom in kaart te brengen: het 'Human Microbiome Project'. Deze onderzoekers namen DNA-monsters af van 242 gezonde en volwassen Amerikanen, van wie 129 mannen en 113 vrouwen. In een periode van bijna twee jaar werd het DNA van de huid, de luchtwegen, het spijsverteringsstelsel, de mondholte en de vagina drie keer onder de loep genomen. Het resultaat was een dataset van ruim 11.000 DNA-monsters. In ongeveer de helft van die monsters werd het genetische materiaal van bacteriële oorsprong eruit gehaald door te kijken naar dat speciale gen 16S.

Resultaten
Op grond van dit onderzoek concluderen de wetenschappers allereerst dat de diversiteit aan micro-organismen tussen de locaties sterk verschilt. In het spijsverteringsstelsel wonen bijvoorbeeld veel meer verschillende bacteriesoorten dan in de vagina: 4000 soorten tegenover 300 in de vagina. Dit is geen verrassing, maar wel het feit dat binnen dezelfde locatie, het microbioom van mens tot mens sterk kan verschillen. Iemand kan bijvoorbeeld een darmflora hebben die voor 90 procent bestaat uit bacteriën die bij de andere persoon vrijwel afwezig zijn. Toch zijn beide personen kerngezond. Dat komt doordat verschillende bacteriesoorten in de darmen dezelfde functies kunnen vervullen.
Bij een klein deel van de verzamelde monsters ging het onderzoek nog een stapje verder. Op basis van het eerder geïdentificeerde bacteriële genetische materiaal, ontrafelden zij de complete DNA-volgorde (het genoom) van alle aanwezige micro-organismen. Naar schatting bevat het genoom van alle micro-organismen tezamen ongeveer acht miljoen coderende genen.

Nieuwe bacteriën
Door het genoom van de verschillende bacteriën naast bestaande referenties te leggen, kunnen nieuwe bacteriesoorten worden opgespoord. Van een aantal bacteriën, zoals de bekende 'Escherichia coli', is het genoom al eerder in kaart gebracht. De wetenschappers gebruiken deze als referentie bij het doorzoeken van de complete DNA-volgorde van het microbioom. Stuiten zij op stukjes DNA die ook voorkomen in het genoom van E. coli, dan weten zij dat ze met die bacterie - of een soort die daarop lijkt - te maken hebben. Desondanks kwamen de wetenschappers toch stukken DNA tegen die nergens bij passen en dus afkomstig kunnen zijn van een nieuwe bacteriesoort. Ze stelden aldus een most-wanted-lijst op waarop mogelijk nieuwe soorten werden bijgeschreven als deze in tenminste 20 procent van de verzamelde monsters terug te vinden waren. Op die lijst staan nu 119 bacteriën. Nu het voorbereidende werk achter de rug is, openen de wetenschappers nu de jacht op deze most-wanted-microben zodat ze verder onderzocht kunnen worden.

Vriend of vijand
Daarnaast zal het project zich vooral gaan richten op de relatie tussen veel voorkomende micro-organismen en hun gastheer. Welke bacteriën zijn onze vriend en welke onze vijand? Bijvoorbeeld de bacterie Staphylococcus aureus komt bij ongeveer 30 procent van de gezonde mensen voor in de neusholte en doet daar verder weinig kwaad, maar dezelfde bacterie kan ineens veranderen, ziekte veroorzaken en resistent worden tegen antibiotica. Deze variant staat bekend als MRSA (meticilline-resistente staphylococcus aureus) en is vooral gevaarlijk voor mensen met een verzwakt afweersysteem. De wetenschappers willen nu aan de hand van het microbioom graag uitzoeken wat onschuldige bacteriën het duwtje geeft om zich te ontwikkelen tot ziekteverwekkers.

Relativering
Het klinkt allemaal mooi, maar het onderzoek aan het microbioom heeft zijn beperkingen. De DNA-monsters zijn genomen bij volwassen Amerikanen en de samenstelling ervan zal misschien grotendeels overeenkomen met die van West-Europeanen, maar hoe staat het met het microbioom voor mensen in ontwikkelingslanden? Die leven onder hele andere omstandigheden en dragen dus waarschijnlijk ook hele andere micro-organismen met zich mee. Bovendien kan de samenstelling van het microbioom van iemand van jaar tot jaar en zelfs van dag tot dag variëren en dan zijn er nog bacteriesoorten die dezelfde functies kunnen vervullen. Het is dus maar een eerste stap en er is nog veel werk te verzetten op dit gebied.

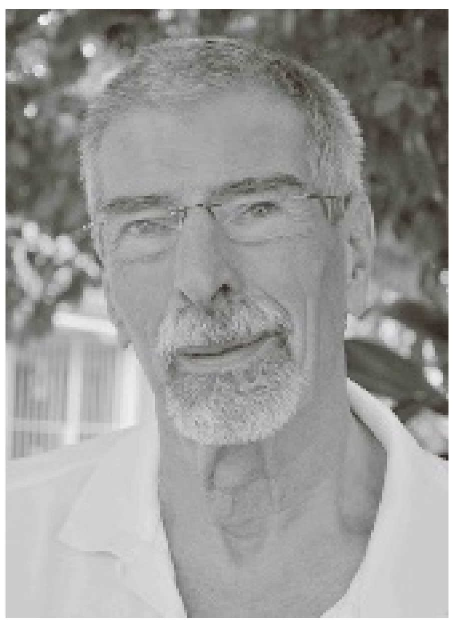

Hans de Haan is arts en wetenschapsjournalist. Hij is jarenlang actief geweest op Curaçao als medisch adviseur bij diverse instanties.

Beweging

Borstkanker en bewegen

Kanker is wereldwijd een veel voorkomende ziekte. Borstkanker is de meest voorkomende vorm van kanker bij vrouwen. Jaarlijks treft deze ziekte mondiaal ongeveer 1 miljoen vrouwen. Voor de 30 jaar komt borstkanker sporadisch voor, het overgrote deel van de vrouwen (70 procent) is tussen de 50 en 59 jaar. Alhoewel bij de mannen prostaatkanker de meest voorkomende vorm van kanker is en bij vrouwen borstkanker het meest prevalent, sterven de meeste kankerpatiënten aan longkanker. Dit geldt ook voor Curaçao.

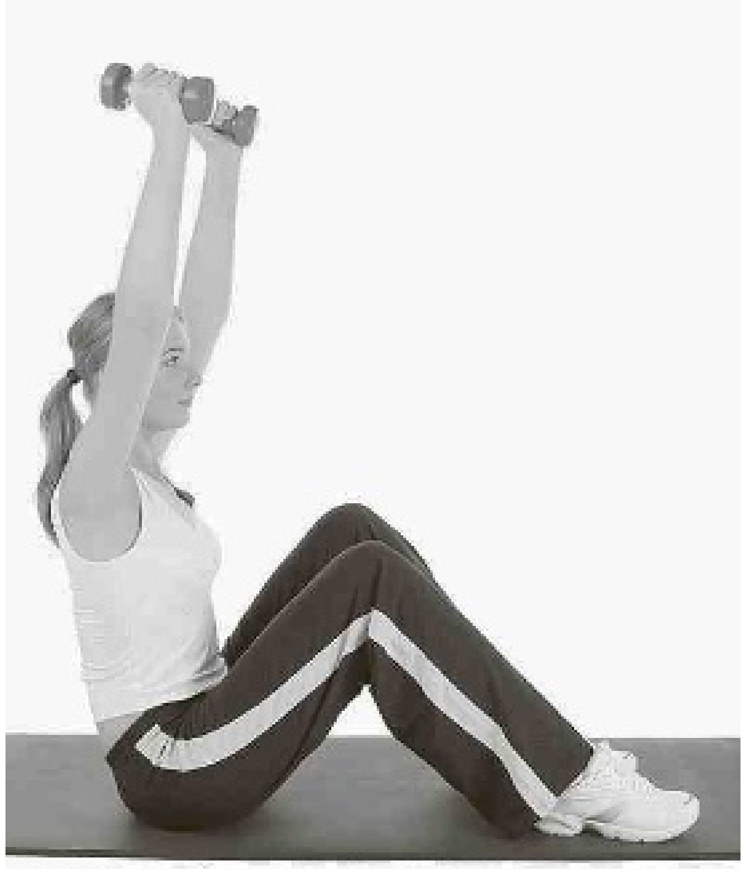

Uit onderzoeken blijkt dat gewichtstraining (onder goede begeleiding), waarbij de belasting zeer langzaam wordt opgebouwd het risico op lymfe-oedeem nihil is.

Tekst: CVF

De ziekte kanker en de intensieve behandelingen hebben aanzienlijke gevolgen voor de patiënten en hun directe omgeving. De ziekte belemmert hun functioneren en kwaliteit van het leven op een zeer ernstige wijze.

De laatste 20 jaar zijn er velerlei wetenschappelijke studies uitgevoerd waarbij is gekeken naar de rol van fysieke beweging bij de ziekte kanker, en dan met name bij borstkankerpatiënten. Hierdoor bestaat nu duidelijk bewijs dat voldoende lichaamsbeweging bijdraagt aan het verlagen van het risico op borst-, darm- en baarmoederhalskanker. Voorwaarde is wel dat fysieke activiteit over een langere periode wordt volgehouden.

Voldoende lichaamsbeweging pakt ook positief uit voor (ex-) kankerpatiënten (lees survivors). Survivors die voldoende bewegen voelen zich minder snel moe en geven tevens aan dat de kwaliteit van hun leven is verbeterd. Er komen steeds meer aanwijzingen dat voldoende lichaamsbeweging bijdraagt aan een betere genezing of een geringere kans op terugkeer van de tumor.

Fysieke beweging heeft aangetoond ziekten te kunnen voorkomen, echter dit wil niet zeggen dat u niet ziek kunt worden als u voldoende beweegt. Wel blijkt dat degenen die voldoende bewegen en hun conditie en bewegingsapparaat zo optimaal mogelijk houden veel minder complicaties hebben tijdens de behandeling.

De grote hoeveelheid studies van de afgelopen 20 jaar hebben ertoe geleid dat er in 2010 richtlijnen zijn opgesteld voor beweging bij kankerpatiënten (American College of sport medicine roundtable on exercise guidelines for cancer survivors; Medicine and science in sports and exercise, Vol. 42- 7, July 2010). De richtlijn beperkt zich niet alleen tot bewegen als preventie van bepaalde kankersoorten, maar geeft bewegingsaanwijzingen tijdens elke periode van de ziekte die de kankerpatiënt doormaakt. Het allerbelangrijkste advies: Wees niet inactief!

Er is echter wel een aantal contra-indicaties. Deze zijn echter niet wezenlijk verschillend van personen die niet bekend zijn met de ziekte kanker. Gaat u niet direct na een operatie extra fysiek inspannen, gun de wond voldoende tijd om te genezen (dit kan oplopen tot acht weken). Ga niet sporten bij een verhoogde lichaamstemperatuur. Ga niet sporten bij pijn op de borst, onverklaarbare kortademigheid, onregelmatige hartslag en ernstige vermoeidheid (zoals bij bloedarmoede).
Borstkankerpatiënten met acute arm- dan wel schouderklachten, secundair aan de operatie dan wel behandeling, dienen hier eerst met hun arts contact over op te nemen, alvorens ze gaan starten met een spierversterkend programma voor de armen (ze kunnen wel beginnen met de benen).
Het beoefenen van contactsporten wordt bij darmkankerpatiënten met een stoma sterk afgeraden en deze groep moet ook uitkijken met gewichtstraining (ter preventie van een hernia).
Bij het spontaan opzwellen of ontsteken van bepaalde lichaamsdelen dient er eerst contact te worden opgenomen met de arts en dient dit eerst te worden opgelost alvorens men verder gaat met een trainingsprogramma.

Patiënten die worden bestraald (radiotherapie) wordt afgeraden om te zwemmen (met name in een zwembad). Dit omdat de huid zo min mogelijk in de zon moet komen en tevens chloor niet goed is voor de al geïrriteerde huid.
Tenslotte is het van belang dat de kankerpatiënt in een schone ruimte zijn beweegprogramma uitvoert, in verband met een verhoogd risico op infecties als gevolg van een verlaagd immuunsysteem. Openbare zwembaden en druk bezochte fitnesscentra dienen te worden vermeden.

De richtlijn voor beweging voor preventie van bepaalde kankerdiagnoses en bij kankersurvivors is gelijk aan de richtlijn voor beweging bij de gezonde bevolking.
Dit houdt in 150 minuten per week aerobische activiteit (fietsen, lopen, zwemmen) op een matige intensiteit (je moet je best doen, maar je kunt nog wel praten). Tevens is het van belang om minimaal 2 x per week acht spierversterkende oefeningen uit te voeren met grote spiergroepen.

Bepaalde kankerbehandelingen kunnen gevolgen hebben voor het lymfatische stelsel, het immuunsysteem, het hart en de bloedsomloop, het ademhalingssysteem, het zenuwstelsel, het spierskeletsysteem en de bloedcellen. Bij het opstellen van een bewegingsprogramma voor kankerpatiënten dient hiermee rekening gehouden te worden. Tevens dient er rekening gehouden te worden met het feit dat de meeste kankerpatiënten geen actief leven hadden voordat ze ziek waren. Bewegingsangst en onbekendheid is een factor waar wel degelijk rekening mee gehouden moet worden.

Veel borstkankerpatiënten zijn bang om te tillen met hun geopereerde arm. Dit omdat ze bang zijn dat ze lymfe-oedeem zullen ontwikkelen in deze arm. Uit onderzoeken blijkt echter dat gewichtstraining (onder goede begeleiding), waarbij de belasting zeer langzaam wordt opgebouwd het risico op lymfe-oedeem nihil is. Een van de onderzoeken heeft gekeken naar het effect van spiertraining bij vrouwen met borstkanker gerelateerd lymfe-oedeem, en daaruit bleek dat degenen die een goed opgezet spiertrainingsprogramma volgden minder klachten hadden dan degenen die de arm volledig ontzagen van elke vorm van belasting (Weight Lifting in Women with Breast-Cancer-Related Lymphedema, Schmitz K et al , N Engl J Med Volume 361(7):664-673 August 13, 2009). Van groot belang is wel dat de opbouw van het gewichtsprogramma rustig verloopt. Overbelasting moet worden vermeden. Bij deze groep patiënten wordt aangeraden om tijdens lichamelijke beweging een zwachtel of kous (therapeutisch aangemeten compressiekous) te gebruiken. Deze helpt de oedeemvorming te verminderen door extra ondersteuning van de aders en lymfebanen van buitenaf.

Het allerbelangrijkste advies voor alle kankerpatiënten is echter dat gedurende de behandeling, direct na de behandeling en de periode na de behandeling de patiënt vooral niet inactief moet zijn; wees zo actief mogelijk binnen de mogelijkheden en capaciteiten die u hebt.

Sinds 2008 is er in opdracht van het Prinses Wilhelmina Fonds en Astra Zeneca een bewegingsprogramma opgesteld voor borstkankerpatiënten op Curaçao. Op dit moment hebben meer dan 90 patiënten dit programma gevolgd. Het is een twee maanden durend programma waarin de deelnemers een bewegingsprogramma krijgen aangeboden (in groepsverband). Tevens krijgen ze educatie over het belang van bewegen en voeding bij hun ziektebeeld, welke bijwerkingen ze kunnen verwachten en hoe ze hiermee om kunnen gaan.
Het programma is gericht op minder klachten na of tijdens kankerbehandeling en een betere kwaliteit van hun leven.
De deelnemers beginnen met het opbouwen van hun conditie, mobilisatie van het schoudergewricht waarna ze op een rustige manier spierversterkende oefeningen aanleren en afsluiten met een ontspanningsprogramma.

Alle deelnemers ervaren dit programma zeer positief. Aan het einde van het programma was hun fysieke conditie vooruit gegaan, de schouder- en heupflexibiliteit verbeterd en de spierkracht en het uithoudingsvermogen toegenomen.
Ze zijn zelfverzekerder, zijn minder bang om hun dagelijkse activiteiten uit te voeren, hebben geleerd hoe ze lymfe-oedeem kunnen voorkomen en hoe ze symptomen van lymfe-oedeem vroegtijdig kunnen herkennen.

Sinds oktober 2012 is er gestart met een beweeggroep voor mannelijke kankerpatienten. Meer informatie hierover kan worden verkregen bij het Prinses Wilhelmina Fonds (4611998).

De rubriek 'Beweging' verschijnt om de week in de Ñapa en wordt verzorgd door de Curaçaose Vereniging van Fysiotherapeuten.
Meer informatie:
www.fysiotherapiecuracao.com
of email:
info@fysiotherapiecuracao.com.

Curaçao uit de coulissen

‘Kunst in stroomversnelling’

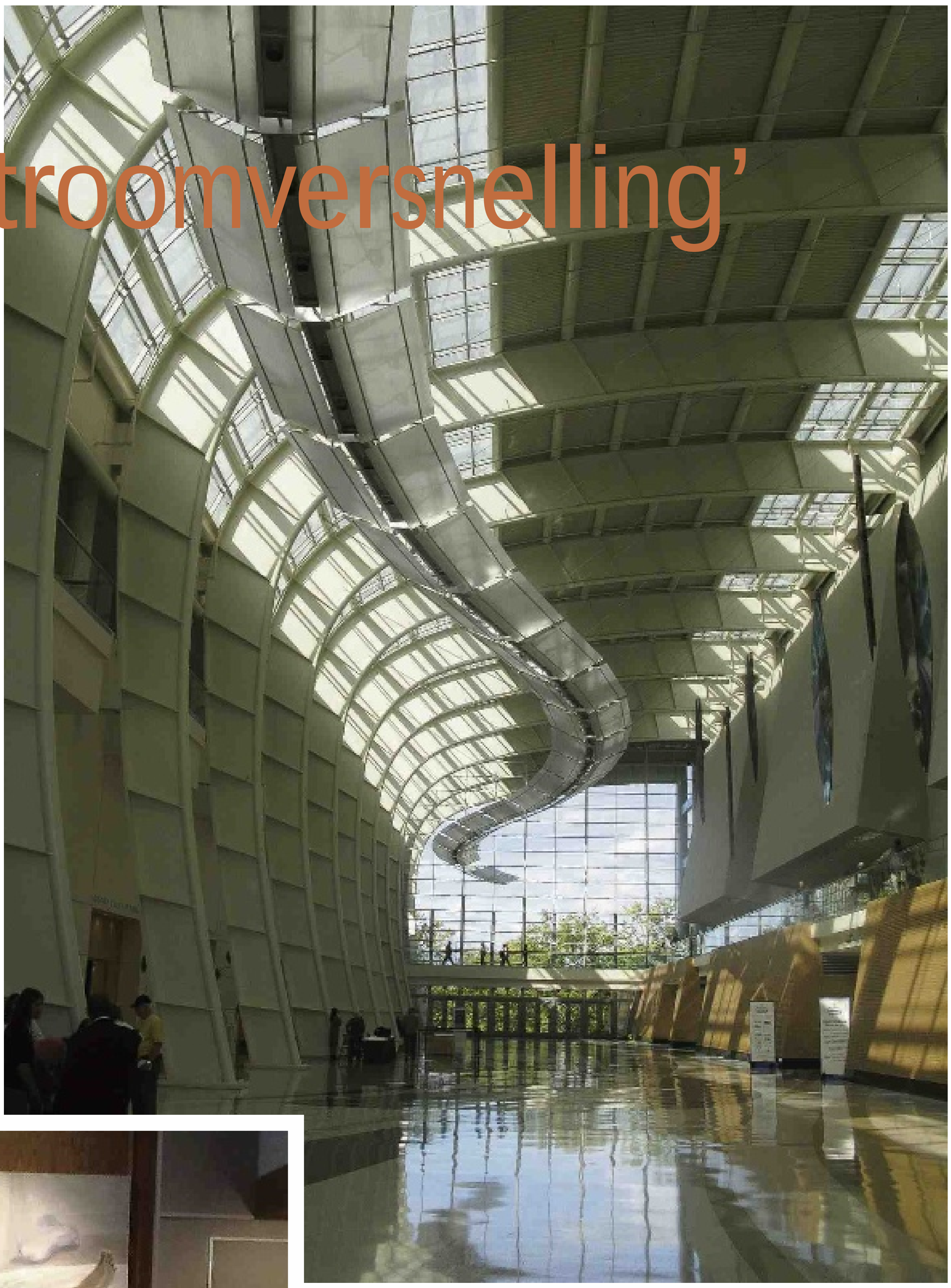

DeVos Convention Center, één van de 167 venues.

Kunstzinnig Curaçao telt zonder meer mee. Het laat internationaal steeds meer van zich zien, in de Verenigde Staten, in het Caribisch gebied, in Europa.

Tekst: Herman van Bergen en Hans Vaders Foto’s: Herman van Bergen

Zo vond vorig jaar ‘Island Reflections’ plaats in de stad Holland in de Amerikaanse staat Michigan, een expositie van tien Curaçaose kunstenaars, uitverkozen door kunsthistoricus en curator Susan Wilczak; de Ñapa berichtte over dit bijzondere en vererende evenement vorig jaar in het Hope College reeds uitvoerig.

Terugblikkend was het volgens deelnemer, beeldend kunstenaar Herman van Bergen toentertijd een zeer vruchtbare ontmoeting met een onvervalst pittig Nederlands sausje in een totaal andere regio dan de ons zo vertrouwde Caribische, de Zuid-Amerikaanse, de Europese contreien. Van Bergen: “In het kader van die expositie deden we ook de stad Grand Rapids aan waar op dat moment een grandioos evenement aan de gang was, een art show zonder zijns gelijke, zonder enige weerga. De stad, met 1,5 miljoen inwoners, onderging een complete metamorfose in haar organisatie van de eerste ArtPrize in 2009, een kunstshow waaraan de hele stad met zijn musea, galleries, openbare gebouwen, ziekenhuizen en kerken deelneemt. De wedergeboorte van een stad in economische crisistijd naar een binnenstad met allure en onuitputtelijk geloof in zichzelf. Er werd zelfs - als middelpunt - een nieuw museum voor moderne kunsten gebouwd en dit, zoals overal elders in de States centraal gelegen in het stadscentrum!”

“Mijn eerste indruk: bijzonder interessant, inspirerend, volgend jaar wil ik ook van de partij zijn wanneer me dit lukt.”

Kunst is communicatie en de jaarlijkse ArtPrize in Grand Rapids bewijst dit min of meer. Uit de hele regio en ver daar buiten, kwamen dit jaar in een tijdspanne van drie weken van 19 september tot 7 oktober ruim een miljoen mensen naar de plaats om dit kunstfenomeen te bekijken. Want overal viel wel iets te zien, bruggen getooid met installaties en zelfs de rivier herbergt kleurig opgloeiende bewegende stalen vissen die tegen de stroom inzwemmen. Een bank heeft een afschrikwekkende Hollywood-draak voor de ingang staan en overal oriënteren mensen met plattegronden en programmaboekjes zich tussen de met banners getooide lantaarnpalen.

Grand Rapids, het had ook wel de De Vos City kunnen heten. De familie De Vos is van groot belang voor de stad, een van origine Nederlandse familie, die hier meer dan een eeuw geleden neerstreek, het hospitaal van de grond kreeg en medisch toerisme als een belangrijke economische pijler wist te introduceren. De Vos bouwde ook het schitterende DeVos Place Convention Center. Alle hotels in het centrum zijn zo’n beetje van de familie en ook het idee achter de ArtPrize is van hen afkomstig.
Grand Rapids toont zich een vriendelijke stad die op een zachtglooiende heuvel is gebouwd aan de oever van de rivier de Grand Rapids. Deze zit vol met zalm en forel, en de lokale wetgeving is niet misselijk inzake milieu-overtreders.

Van Bergen: “De oorspronkelijke bewoners van dit stuk Amerika - de Lakotastam -hebben een redelijk grote vinger in de milieupap. Zo tooide ik mijn beeld ‘El Indjan’ met veren van de warawara, de Mexicaanse adelaar. Onmogelijk dit te exporteren dan wel te importeren, laat staan te exposeren. Een tentoongestelde veer moet door een hoofdman, een chief, gegeven zijn, als bewijs van betrouwbaarheid. Het beeld mag dan niet meer verhandeld worden. Er staat zelfs gevangenisstraf op.”
“Gelukkig zijn er werkplaatsen van indianen die namaakveren maken en me uit de nood hielpen.”

ArtPrize 2012 was, voor ons begrip, megagroot met zo’n 2000 kunstenaars uit alle windstreken die exposeerden in 167 tentoonstellingsruimten, de zogenoemde ‘venues’, met ieder een eigen thema en de daaraan verbonden ballotage.
“Fountain Street Church interesseerde zich vrijwel onmiddellijk voor mijn werk”, zegt Van Bergen en zo mocht ik deelnemen in de show ‘Art to change the World’. Twintig kunstenaars met een visie op de huidige en vaak trieste menselijke staat van dienst. Een groot schilderij ‘Disturbing Reality’ van de Oekraiense schilderes Sotir Davidhi met een geblinddoekt aan een bed vastgeketend naakt, de vrouwenhandel visualiserend.”
“Laura Robertson laat een rondborstige jonge vrouw zien die haar borsten met duktape plat op haar lichaam plakt zodat de titel van het werk ‘Identity Process, Kings and Queens’ voor zich spreekt en middels fotografie uitgebeeld.”
“En dan het zeer heftige negenluik in zwartwit-foto’s van Rob Cooms, een jongeman van midden twintig die verlamd raakte door een zwaar auto-ongeluk en uitdrukking wil geven aan ‘Disabilities and Sexuality’. Drie afzonderlijke portretten naast elkaar van jonge sterk ogende mannen met daaronder, op de tweede rij drie foto’s van hun torso, de een gespierd, de ander met tattoo’s en als laatste de behaarde, allen met een zeer sterke romp. En dan de laatste drie foto’s op rij, de jongemannen hangend in hun krukken, naakt, met verlamd onderlichaam naast hun rolstoel. Woorden kunnen helaas niet beschrijven wat voor een sentiment dit bij je losmaakt.”

Sotir Davidhi, ‘Disturbing Reality’, schilderes uit Oekraïne. Aanklacht tegen de mondiale vrouwenhandel.

Dennis Harris, ‘The Chase’, World Taxidermy Champions, onderhuids van klei, foam, staal. Detail ‘The Chase’: Rendier opgejaagd door vijf wolven.

ArtPrize 2012, waarbij de uiteindelijke winnaar mocht rekenen op een bedrag van 250.000 dollar, werd gejureerd door professionals en door het publiek en zij verkozen de expositie waaraan Van Bergen deelnam tot nummer 5 van de 167. In de keurige folders die de kunstenaar liet drukken en die onder meer werden gesponsord door de Curaçao Tourist Board, speelt Curaçao een belangrijke rol. Tevens werd dit alles mogelijk gemaakt door het Prins Bernhard Cultuurfonds Curaçao, het CTB, artconsultant Marilyn Schanze en de Mon Art Gallery.

Herman van Bergen verhaalt: “De officiele opening van de ArtPrize 2012 vond plaats in de BOB-building (Beautiful Old Building), een artist meeting op de bovenste verdieping van een roodbakstenen gebouw van vier verdiepingen. De andere verdiepingen herbergen restaurants, bars en tentoonstellingsruimtes. Een rumoerige gezellige sfeer met veel jongeren op de gebruikelijke fourageertour die duidelijk ‘into art’ zijn. Ja, wanneer je van Curaçao komt vallen deze dingen je op, een kunstacademie in het centrum van de stad, enigszins artistiek ogende, nieuwsgierige jongelingen die er een frisse mening op nahouden en in de toekomst voor vernieuwing kunnen zorgen.”
Musea zijn er overigens te over in de stad. “Het Grand Rapids Art Museum was gevuld met groot werk, een keramisch tableau met een constante herhaling van kleurrijke puzzelstukjes, twee grote potloodtekeningen, één van een schoolband uit de jaren dertig van de vorige eeuw van vijf bij drie meter en een tekening nog omvangrijker met grafietpotlood gemaakt vol met apen en olifanten, stronken met blaadjes eraan met papegaaien, vooral veel mooi menselijk kunnen. De pluimpjes op de hoed! En het Gerald Ford Museum, vernoemd naar de oud-president van de Verenigde Staten, geboortig in Grand Rapids, herbergde bijvoorbeeld een opgezet jachttafereel van wel acht wolven die een rendier aanvallen en dit allemaal heel mooi gestileerd zonder enig bloed.”

“Terzijde van dit kunstgebeuren voelde ik een graad van beschaving die welhaast onwerkelijk leek. Op de zondag dat ik er was vertoonden zich meer auto’s op de weg als door de week, files veroorzaakt door kerkgangers! Het betrof geen begrafenissen, maar een van de vele kerkgangen van de dag. Nederland speelt ook hierin een grote rol. Destijds, in het oude Europa van de negentiende eeuw, raakten de strenge lutheranen en calvinisten met name in Holland en de noordelijke provincies, ietwat ontevreden over de impertinente ‘vrijheden’ die door meer gematigde geloofsgenoten in hun geestelijk leven gebezigd werden. Deze ultrastrengen namen spoorslags de wijk en vestigden zich in Michigan, de Amerikaanse Bible Belt genoemd.”

“Waren het in Michigan vooral de kunstliefhebbers en dagjesmensen die de ArtPrize in groten getale bezochten, zo gespecialiseerd was het publiek bij de Art Chicago, Navy Pier, die ik bezocht na de opening van ArtPrize. De entree van 20 dollar speelt hierbij natuurlijk een belangrijke rol, ook in de States. De Chicago-expo presenteerde een groot aantal gelouterde galleries van over de gehele wereld met hun belangrijkste kunstenaars. Geweldige werkstukken die mij zeer inspireren.”

In Florida bezocht Van Bergen op terugreis naar Curaçao een wonderlijke bar, Flanagan’s, een Ierse pub. “Een houten gebouwtje naast een slijterij waarin ik in eerste instantie slechts een gering aantal mensen vermoedde. Het tegendeel dus, een grote bar in hoefijzervorm zonder schemerlicht. Deze bar vult de hele ruimte en alle barkrukken zijn bezet door ZZ Top, welbekende rockbandachtige figuren, grote forse mannen met witte of grijze baarden plus onvermijdelijke cap, in het gezelschap van forsgeschapen vrouwen. In een gezellig geroezemoes zit praktisch iedereen achter een halve meter hoge hamburger met noodles, een halve liter bier en een glas whisky, wat omhoog te staren. Een dame in oranje T-shirt knauwt wat over happy hour en rent zich rot voor de ‘barcows’. Tegenover mij denk ik een paar ogen te treffen die mij aankijken, het blijkt echter dat zijn blik boven mijn kruin gericht is. Ik zie waarom; in de zaal hangen tegen het plafond wel veertig grote flatscreens als flikkerende krans rond de bar. Elke screen zendt wat anders uit en nu blijkt ook nog eens iedere kruk zijn eigen remote te hebben. Over individualisme gesproken. Een mooie installatie. Kunst ligt op straat…”

Herman van Bergen, ‘El Indjan’, detail. Asfalt met gegraveerde pre-Colombiaanse indianentekening, opgevuld met tera kòrá. Symbool voor samenwerking.

“Zoals deze hele reis een grote golf aan inspiratie betrof. Wat wordt cultuur hoog aangeslagen in de landen om ons heen! Dit merkte ik ook tijdens de twee gastcolleges die ik voor studenten kunstgeschiedenis gaf bij het Hope College in Holland. Het werd natuurlijk ook een weerzien met curator Susan Wilczak. Het volgend jaar, verwacht ik, zal ook Curaçao een wervelwind aan kunstzinnige uitingen meemaken die zijn gelijke niet kent. Curaçao komt mijns inziens terecht in een ‘grand rapid’, een stroomversnelling. Een jaar om nooit te vergeten ‘ku dios ke’, een tegenwicht tegen al die politieke oorlogen met maar één resultaat: bankroet, het kind van de rekening. Educatief strelend en confronterend noem ik even dat tegenwicht, dat evenwicht: de film Tula The Revolt, de opera van Tania Kross in het Papiamentu, de expositie Abolishon pa emancipation over het slavernijverleden en de Kathedraal van Doornen, een massief labyrint van doornen dat ik binnenkort ga creëren bij Landhuis Bloemhof. Zeg maar, het is duidelijk, Curaçao treedt terug uit de coulissen.”

Kunst

Kunst in actie voor CARF

Astrid van Dorp

Art2gether organiseert in het belang van CARF (Curaçao Animal Rights Foundation) een twee weken durende verkoopexpositie met een mix van schilderwerken van Lucienne Cardose, Willemijn Wolthuis, Sarah Kuiper, Trineke Greving en Astrid van Dorp.

Initiatiefnemers Astrid van Dorp (Art2gether) en Sarah Kuiper (cursist) kwamen op het idee. Samen met andere cursisten verkopen ze hun werk waarvan een deel van de opbrengst aan CARF gedoneerd wordt. Het welzijn van de zwerfhonden en zwerfkatten ligt hen beiden erg na aan het hart. CARF, dat zich geheel vrijwillig inzet voor het welzijn van de dieren, helpen zij daarom graag een handje.

Sarah Kuiper aan het werk in het atelier.

Kom mee in actie en steun CARF! Vanaf 17 november 10.00 uur staat Art2gether in het teken van de dieren. Deze dag begint met een kinderworkshop Dieren Tekenen, gegeven door Trineke Greving. Daarmee wordt ook de expositie voor CARF geopend.

Voor informatie over de kinderworkshop kunt u contact opnemen met:
Astrid van Dorp,
Art2gether,
Kaya Ma Pieternella M12
(Afslag St. Michiel),
tel: 515-3141.

Film

Ajami

De film Ajami werd genomineerd voor 22 filmprijzen, waaronder een Oscar voor Beste Buitenlandse film en winnaar van 15 prijzen op de filmfestivals van Boulder, Cannes, Gent, Israël, Istanbul, Jeruzalem en Thessaloniki.

De wijk Ajami in Jaffa is een smeltkroes van culturen, met conflicterende denkbeelden tussen joden, moslims en christenen. De gevoelige 13-jarige Nasri en zijn oudere broer leven in angst nadat hun oom een prominent iemand heeft vermoord. De naïeve Palestijnse vluchteling Malek werkt illegaal in Israël om de operatie van zijn moeder te kunnen betalen. De rijke Palestijn Binj droomt van een prachtige toekomst met zijn joodse vriendin. En de joodse politieman Dando zint op wraak wanneer zijn broer wordt vermoord op de Westelijke Jordaanoever.

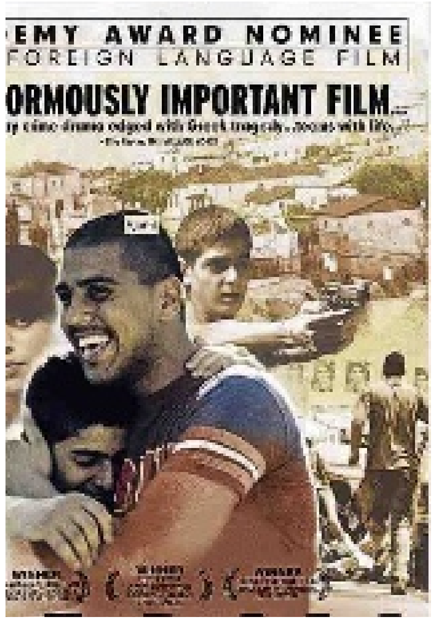

Deze Israëlische mozaïekfilm over het harde leven in Ajami werd genomineerd voor een Oscar in de categorie Beste Buitenlandse film.

Ajami is te zien in het Filmhuis van de Openbare Bibliotheek (zie agenda)

Culturele Agenda

KUNST & EXPOSITIES

Kunst in actie voor CARF
Art2gether organiseert in het belang van CARF (Curaçao Animal Rights Foundation) een twee weken durende verkoopexpositie met een mix van schilderwerken van Lucienne Cardose, Willemijn Wolthuis, Sarah Kuiper, Trineke Greving en Astrid van Dorp. Op 17 november om 10.00 uur begint een kinderworkshop Dieren Tekenen, gegeven door Trineke Greving. Daarmee wordt ook de expositie voor CARF geopend.
Voor informatie over de kinderworkshop kunt u contact opnemen met Astrid van Dorp.
Art2gether, Kaya Ma Pieternella M12 (Afslag St. Michiel), tel: 515-3141.
(zie kader)

Gifts and Arts Open House
Zondag 4 november van 10.00 tot 16.00 uur, aan de Kaya Alonso de Ojeda 38, Saliña Harbour View. 'Crafted by Angel' organiseert voor de tweede keer dit jaar een 'Gifts and Arts Open House'. Dit keer is het een 'Christmas Edition' waarbij Crafted by Angel haar kerstcollectie presenteert. Unieke decoratieve items, relatiegeschenken en potpourris door Crafted by Angel, boeken van Margith Dacomo, schilderijen van onder anderen de schilders Jones en Le Loraine, lokale kruidenproducten van Tini and her Healing Hands, kaarsen van Cosy Lightning BV en verschillende andere producten. Ook is er een mogelijkheid om mee te doen aan verschillende korte workshops.
10.30 - 12.00 en 15.00 - 16.30 uur: workshop aquarellen of acrylic paint voor kinderen.
11.00 - 12.00 uur: mini kruidenworkshop.
14.00 - 15.00 uur: workshop/demonstratie 'Het maken van een kruidenstempel'.
Iedereen is van harte welkom.
Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Crafted by Angel op 514.9424
www.facebook.com/craftedbyangel

Expositie Den Haag
Galerie Nouvelles Images, Westeinde 22 te Den Haag, nodigt u uit voor de opening van een expositie op zaterdag 10 november van 16.00 - 18.00 uur met werken op papier van David Bade tesamen met Rinke Nyburg (schilderijen en werken op papier), Andrea Wippermann (sieraden), Ditty Ketting (schilderijen) en Lucebert (drukwerk voor anderen en eigen tekeningen).

De Toonkamer
Nog tot 10 november kunt u bij De Toonkamer van Landhuis Habaai terecht om kunst en antiek aan te kopen uit de collectie van Barbara Smeets. Samen met May Henriquez en Ben Smit opende Barbara Smeets de eerste galerie voor moderne kunst op het eiland, Galerie de Boog. Barbara Smeets had grote liefde voor kunst en kocht regelmatig werken aan. Een deel van haar collectie kunst en antieke meubelen wordt nu te koop aangeboden.

'A breast or two'
Speciaal voor kankeroverlevenden en al diegenen die de strijd verloren, is bij de Mon Art Gallery in het Renaissance Rif Fort de verkooptentoonstelling 'A breast or two' te bezichtigen, gebaseerd op een gedicht van Nicole Grimmelt, zelf een kankeroverlevende. Veel kunstenaars doen mee aan deze expositie, waarvan een deel van de opbrengst gaat naar de afdeling Oncologie van het Sint Elisabeth Hospitaal voor een gespecialiseerde kliniek. Voor meer informatie kunt u bellen naar 462.2977 of www.monartgallerycuracao.com.

Anthony Wijshijer
Bij Galeria Kas di Kultura is een expositie te bezichtigen met expressieve, kleurrijke kunstwerken van Anthony Wijshijer; openingstijden maandag t/m vrijdag van 08.00 tot 12.00 uur en van 14.00 tot 16.30 uur en zaterdag van 09.00 tot 13.00 uur.

De vogels van Curaçao
Expositie aquarellen 'De vogels van Curaçao' van Marianne van Veen op Curaçao. Haar werken zijn te omschrijven als realistisch met veel aandacht voor details. Tot en met eind december exposeert zij haar aquarellen in restaurant E Lanternu, Fontijn 20 aan de Weg naar Soto. De expositie is, met uitzondering van dinsdag, dagelijks geopend van 10.00 tot 14.00 uur en van 17.00 tot 22.00 uur.

Curaçao Cultuurgids
Sinaya Wolfert komt dit jaar uit met de Curaçao Cultuurgids met agenda 2013, vele verhalen en foto's en uitneembare prentbriefkaarten. De herdenking van 150 jaar afschaffing van de slavernij staat er centraal in. Niet alleen een agenda maar ook een algemene cultuurgids voor het eiland Curaçao. Er staan interviews en verhalen in met leerzame en nuttige informatie en inzichten over de Curaçaose cultuur.
Het agendadeel kan na gebruik worden verwijderd, waarna men de rest van het boekwerk overhoudt.

MUZIEK

More Violin is Less Violence
Strijkers in de tropen. Op 10 november geven Eva Weertman, viool en Eugene Harvy, piano, een recital om 17.00 uur in het auditorium van het CCC. Eva Weertman is viooldocente bij het CCC. Ten gehore worden enkele werken van Mozart, Gibbs, Bartok en Albinez gebracht. Toegang is 22 gulden, kinderen hebben gratis toegang. Kaartjes bij Bruna en Mensing's Caminada.

Recital fluit/piano
Op 17 november is er om 20.00 uur een recital fluit/piano in de Fortkerk, georganiseerd door de Curaçaosche Kunstkring. Armand Simon uit Aruba aan de piano en de beroemde Venezolaanse fluitiste Nicaulis Ailley. Zij zullen werk spelen van Zyman - Sonata; Bolling – 'Sentimentale' van Jazz Suite; Bizet/Borne - Carmen variations; Beethoven - Variations on Schöne Minka; Chaminade - Theme Varie (pianosolo); Reinecke - 'Undine' Sonata. Kaarten à 40 gulden bij Mensing's Caminada, Albert Heijn en Bruna. Studenten op vertoon van collegekaart en kinderen 10 gulden.

DANS & THEATER

Luna Yen
La Tentashon zit volop in het Luna Yenseizoen. Luna Yen is het 'open podium' oftewel de talentenjacht voor jongeren. In de categorieën dans, zang, acteren, rap, breakdance, hiphop, spoken word en stand up comedy mogen 15 jongeren en/of groepen laten zien wat ze kunnen.
De volgende editie is op 5 november.
Met Chris Strick, dj Carlito, winnaars Luna Yen 1e editie 2012, The Best of Luna Yen & All The Above.
Entree: 15 gulden.
Voor meer informatie: bel Teatro Luna Blou 462-2209 of mail naar latentashon@gmail.com

Pachi Damon - Trabou di Warda
Een man verlaat zijn huis om naar zijn werk te gaan. Maar achter de rug van zijn vrouw om heeft hij zich ziek gemeld en gaat hij naar zijn minnares. Toevallig belt zijn vrouw naar zijn werk en krijgt te horen dat hij zich ziek gemeld heeft. Een realistische voorstelling over ploegendiensten en vreemdgaan.
Zaterdag 3 november om 21.00 uur
Zondag 4 november 20.00 uur
Locatie: Teatro Luna Blou
Entree: 27,50 gulden

FILM

Curaçao IFFR
The Curaçao International Film Festival Rotterdam (Curaçao IFFR) organiseert een digitale zwartwit-fotografiewedstrijd voor jongeren tussen de 13 en 21 jaar: Denk zwartwit en toon je creativiteit met digitale foto's. Stuur je foto in voor 31 januari 2013. Voor alle voorwaarden ga naar www.curacaoiffr.com

Filmhuis Openbare Bibliotheek
6 en 8 november: Ajami
11 en 13 december: Des hommes et des dieux
Plaats: Auditorium, Nationale Bibliotheek, Scharloo.
Tijd: 19.00 uur.
(zie kader)

BOEKEN & LITERATUUR

Boekpresentatie Terug tot Tovar

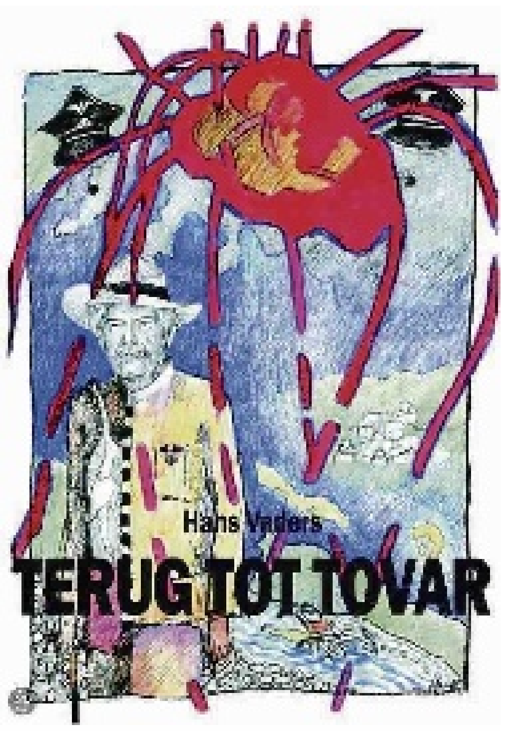

Mon Art Gallery & In de Knipscheer nodigen u allen uit op zaterdag 3 november om 18.30 uur in het Renaissance Rif Fort in Otrobanda voor de boekpresentatie van 'Terug tot Tovar' de nieuwe roman van Hans Vaders en tevens een reprise van 'Kate Moss in Mahaai' een bijzonder kunstpoëzieboek van Hans Vaders en Herman van Bergen. Brede Kristensen, sociolog, politicoloog en literair criticus, doet de introductie.
Terug tot Tovar is nu al verkrijgbaar bij de lokale boekhandel en volgende week bij de Mon Art Gallery in het Renaissance Rif Fort in Otrobanda.
Uitgever: In de Knipscheer
ISBN13: 9789062656974

Biografie Pierre Lauffer
Het boek 'Pierre Lauffer. Het bewogen leven van een bevlogen dichter' ligt in de winkel. Biografie van Pierre Lauffer geschreven door Bernadette Heiligers. Het boek gaat over Pierre Lauffer als dichter, schrijver en als mens, waarbij het verhaal wordt ondersteund door goed uitgekozen fragmenten uit zijn werk.
Uitgeverij In de Knipscheer
ISBN 978-90-6265-814-5

De Tragiek van Bonaire
Onlangs werd De Tragiek van Bonaire van Trix van Bennekom gepresenteerd. Het boek gaat over de moeizame relatie van Nederland met de Antillen. Van Bennekom 'houdt de politiek keihard de spiegel voor, doorbreekt het stilzwijgen en legt open zenuwen bloot'.
De Tragiek van Bonaire gaat in op uiteenlopende onderwerpen zoals 'Speeltuin voor CDA-politici, met een hoofdrol voor Hans Hillen', 'De invasie van Haagse ambtenaren, onder leiding van Henk Kamp', Koloniaal decor voor de moord op Marlies van der Kouwe', de verlammende zwijgcultuur, een idyllisch eiland in een kolkende stroomversnelling.
Uitgeverij Village/VanDorp Educatief
www.vandorp.net / info@vandorp.net
isbn 9789461850478 / 9789461850287

Woestijnzand
Verhalenbundel van Elodie Heloise. 'Haar verhalen ontroeren, trekken je aan je jas, stemmen tot nadenken. Maar vooral doen ze de lezer sympathie opvatten voor Curaçao', aldus Koos van den Kerkhof in zijn recensie in de Ñapa.
Uitgever: In de Knipscheer
ISBN 978-90-6265-803-9

Vuurwerk in mijn hoofd
Het eerste boek voor kinderen (11 - 12 jaar) van Roland Colastica met de titel Vuurwerk in mijn hoofd (ISBN 978 90 258 5998 5 - 30 gulden) is uitgegeven bij Leopold en op Curaçao te verkrijgen bij Bruna en Mensing's Caminada. Roland Colastica, geboren op Curaçao (1960), was de jongste van negen broers en één zus. Zijn moeder was sopraan in het kerkkoor en zijn vader een gepassioneerd verteller van filosofische verhalen. Roland (Roj) groeide dus op met muziek, zang en 'storytelling'. Hij kwam er al jong achter dat ook hij niet zonder creatieve expressie kon. De bekende kinderboekenschrijver Sjoerd Kuyper begeleidde Roland in het schrijversproces (www.rolandcolastica.com / www.leopold.nl).

VARIA

Landhuis Groot Santa Martha
Iedere eerste zondag van de maand houdt Landhuis Groot Santa Martha een Open Dag. Er is een keuze uit verschillende soorten krioyo-maaltijden, een buffet, lekkernijen en drankjes. Ook zijn er producten van de werkplaatsen te koop.
Tijd: 09.00 - 15.00 uur.
Toegang volwassenen: 2,50 gulden. Kinderen: 1 gulden.
Voor meer informatie: telefoon 864-7287.

Ascencion
Iedere eerste zondag van de maand is er vanaf 10.00 uur Open Huis op landhuis Ascencion. De toegang is gratis. Om 11.00 uur is er een rondleiding om en door het landhuis.
Stichting Vormingscentrum Landhuis Ascension organiseert vrijwel iedere donderdag rondleidingen over de plantage en omgeving. Vanaf 08.30 uur bent u welkom. De rondleiding duurt ruim een uur. Deelname is uitsluitend mogelijk bij opgave via tel: 864-1950, 518-7265 of per mail: info@landhuisascencion-curacao.com.

Schilderlessen Atelier Art2gether
Bij Atelier Art2gether beginnen de schilderlessen weer in november. Het plezier van schilderen ontdekken in vier lessen voor 150 gulden inclusief materiaal, koffie, thee. Start dinsdag 6 november, 's ochtends van 10.00 tot 11.30 uur en 's avonds van 19.30 tot 21.00 uur. Het is mogelijk om vervolglessen te volgen, dit steeds in combinaties van vier lessen.
Atelier Art2gether is ook vrijblijvend te bezoeken en op afspraak. Doorlopende expositie van eigen werk. Kunstverkoop, schilderlessen en workshops, ook op locatie.
Kaya Ma Pieternella M12 (afslag St. Michiel).Tel. 515-3141 of www.art2gether.com en Facebook voor steeds het laatste nieuws.

NIEUW & OPMERKELIJK

Marshe di Pasku
Bij Gallery Alma Blou is er een extra feestelijke Marshe di Pasku op zaterdagavond 10 november van 18.00 - 21.00 uur. Voor deze gelegenheid zijn er nog meer kramen en alles is gericht op Kerstmis 2012, dus met kerstversieringen voor uw huis maar ook met de mogelijkheid om een origineel en handgemaakt cadeau te kopen voor onder de kerstboom.

NOTEERT U ALVAST

Uniting with Music
Een muzikale belevenis voor alle leeftijden. Twee concerten in de Fortkerk: een avond op zaterdag 1 december 2012 om 20.00 uur en een matinee op zondag 2 december 2012 om 16.00 uur. Voor het 6e opeenvolgende jaar presenteert projectkoor Viva la Musica onder leiding van Maril Boersema koormuziek in de Fortkerk. Deze keer is het thema 'Uniting with music' en brengt Viva la Musica in samenwerking met Eeuwe Zijlstra (orgel), Jair Konter (piano), de kinderkoren Angelitos en Voice Mail en andere muzikanten uit Nederland en Curaçao onder meer bewerkingen van koormuziek van Karl Jenkins aangevuld met andere muziek.
Kaarten zijn verkrijgbaar bij Mensing's Caminada en bij de leden van projectkoor Viva la Musica. Volwassenen 30 gulden p.p. voor de avond / 25 gulden voor de matinee; jeugd tot 21 jaar 10 gulden p.p. per concert.

Kerstmarkt

Op zaterdag 1 december organiseert Landhuis Bloemhof haar 2e kerstmarkt van 09.00 tot 14.00 uur. Prijzen voor tafels en tenten zijn tussen de 30 en 75 gulden.
Meer informatie: e-mail info@bloemhof.an of bel 737-5775.

De Culturele Agenda verschijnt iedere zaterdag in de Ñapa. Stuurt u alle info s.v.p. naar: agenda.cultuur@gmail.com.

‘Ik was’:

Zonder verleden geen toekomst

De koning woonde in een kasteel gebouwd op een rots midden in een groot en diep meer. Niemand wist hoe diep het meer was. Vaak was geprobeerd een peillood neer te laten, maar nooit had het de bodem bereikt.

Tekst: Brede Kristensen

Op een namiddag toen de lucht rood kleurde en de wind zich muisstil hield, ging een zijpoort van het kasteel open. Ragnhild, de jonge prinses, kwam naar buiten. Met haar fluit zette zij zich neer op de houten pier en begon te fluiten. De tonen klonken betoverend op het spiegelgladde donkere water. Ineens kwam er beweging in het water. Een gestalte als van een mens leek boven te komen. De prinses schrok, maar bleef zitten want ze was nieuwsgierig. Het was een meerman, een jonge man nog, met zulke prachtige diepbruine ogen dat de prinses als versteend naar hem keek. De meerman smeekte haar met hem mee te zwemmen naar zijn woning diep beneden in het water om gelukkig samen te leven. Zijn stem was even betoverend als zijn ogen. Ragnhild voelde de tweestrijd in haar ziel. Nooit had ze een mooier man gezien, maar ze kon haar vader toch niet verlaten. Hij had haar nodig, vooral omdat haar moeder overleden was. Nee, ze kon hem niet alleen laten. Hij zou sterven van eenzaamheid en pijn. Toen de meerman bleef aandringen, wierp ze zich in zijn armen en liet zich meenemen het water in. Na een lange en spannende tocht kwamen ze beneden in zijn waterwoning aan. Ondertussen was ze haar verleden volledig vergeten. Op de bodem van het meer voelde zij zich iedere dag vrij en gelukkig met de meerman. Zonder herinnering dacht ze niet aan haar verleden of haar vader. Ook niet aan haar toekomst. Ze leefde in het heden.

Jaren later toen ze op een ochtend rond haar woning aan het zwemmen was, hoorde ze hoog boven zich een vreemd geluid. Ze wist niet wat het was, maar het geluid maakte haar zo nieuwsgierig dat ze erheen zwom. De lange weg naar boven viel haar tegen. Maar er was iets dat haar dwong door te zwemmen. Boven gekomen, moesten haar ogen wennen aan het scherpe licht. Nu hoorde ze duidelijk het geluid van een fluit en vaag zag ze de contouren van een bootje. Ze herkende haar fluitlerares en de oude bewaker van het kasteel. De vrouw riep: daar is Ragnhild, de prinses! De bewaker kneep zichzelf in de arm om zich ervan te vergewissen dat hij niet droomde. Ze roeiden naar haar toe en trokken haar in het bootje. Nu werd Ragnhild overvallen door een sterk verlangen haar vader te zien en te horen hoe het met hem was.

Terug in het kasteel trof ze hem aan. Hij was zo oud geworden dat ze schrok. Ook hij schrok van het weerzien. Hij had haar al jaren geleden opgegeven en nu stond ze voor hem alsof ze net een dagje weggeweest was. Van blijdschap stierf hij die nacht, in de zekerheid dat Ragnhild terug was van weggeweest en het rijk weer toekomst had. Ragnhild werd koningin en verwierf roem vanwege haar standvastigheid.

Het is een van de vele Scandinavische sprookjes, die mijn Noorse tante ons ‘s avonds vertelde. Het fascineerde me dat iemand haar verleden totaal vergeten kon. Nooit vroegen we mijn tante hoe een mens op de bodem van een meer kon leven. We vroegen haar altijd of Ragnhild in die waterwoning kon fluiten. Steevast anwoordde ze: ‘nee, want als je geheugen niet werkt, kan je geen muziek maken’. Omdat we dat niet snapten, maakte dat antwoord ons nieuwsgierig. Later begreep ik dat het sprookje over de puberteit ging. Maar het verband tussen vergeten en muziek, bleef mij intrigeren. Zonder herinnering aan het verleden geen verwachting voor de toekomst en geen muziek.

Vreemd dat hierover nooit een roman is geschreven. Vooruitlopend op die nog niet geschreven roman, ‘Ik was’, schrijf ik maar alvast de boekrecensie. Auteur dus onbekend.

Verlies kan ons in een afgrond storten, maar ook vernieuwen. Omdat verlies ons bij het existentiële feit van de voortgaande tijd bepaalt en ons uitdaagt het ‘verlorene’ een plaats in ons leven te geven, het ons eigen te maken, begint een proces van vernieuwing. Tenzij we blijven treuren om wat was en erin blijven hangen. Wat gebeurt er met iemand wiens langetermijngeheugen niet goed meer functioneert en wiens verleden dus wordt uitgewist?

Daarover gaat deze interessante, spannende en triest aflopende roman. Hoofdpersoon is een pianiste, Selma. Haar dagboek vormt de hoofdlijn. Daaromheen is de mailcorrespondentie tussen personen uit haar naaste omgeving geweven. Ze begint aan een dagboek wanneer ze vermoedt dat haar langetermijngeheugen hapert, dat er witte vlekken in haar beeld van haar eigen verleden ontstaan. Haar omgeving, ook haar psychiater, staat voor een raadsel. Alzheimer heeft ze niet, want haar kortetermijngeheugen functioneert perfect. Selma beseft dat ze het contact met haar verleden aan het kwijtraken is. Straks zullen haar beide kinderen en ex niets meer dan willekeurige voorbijgangers zijn.

De mailcorrespondentie toont dat de omgeving zich geleidelijk begint te realiseren dat Selma niet langer in staat is bepaalde dingen uit haar verleden te zien. De psychiater merkt het ook en vergelijkt het met blindheid. Sukkel, denkt Selma, was ik maar blind, dan zou de totaliteit van mijn leven mij zonder al die lichtprikkels, misschien helder voor ogen staan, zou ik rust krijgen om alles te overdenken. Ik lijd aan het tegenovergestelde van blindheid, schrijft ze in haar dagboek. Het schelle licht van het nu, belemmert ieder herinneren en ieder nadenken over wat gebeurde. Nadenken is concreet maken. Het lukt me niet meer. In dit felle licht valt niets meer te onderscheiden en niets meer te overdenken.

Ze vlucht in hyperactiviteit. Vrolijk koopt ze met haar creditcard alles wat los en vast zit. Ze stort zich van de ene relatie in de andere, onmachtig die te verdiepen. Het verbreken ervan ervaart ze eerder als lastig dan verdrietig. Ondertussen ziet ze zich genoodzaakt zich te informeren over haar eigen verleden, alsof ze de historica van haar eigen leven is. Zo ‘ontdekt’ ze bijvoorbeeld dat haar eigen naam ‘selma’ een acronym is van haar 5 initialen, dat ze bij haar middelste naam ‘Lourdes’ werd genoemd, dat ze voorbestemd was om non te worden, waartegen ze zich verzette met verbreking van het contact met haar ouders als gevolg. Ze herinnert zich niets. Ze wéét het alleen, zoals ze ook weet dat ze getrouwd was en twee kinderen heeft. Haar collega’s op het conservatorium met wie ze dagelijks omgaat, vervagen als persoon. ‘s Morgens bekijkt ze foto’s van mensen die ze overdag zal ontmoeten, om niet het risico te lopen hen niet te herkennen. Ze laat nu ook foto’s van zichzelf maken, op haar mobieltje, om ernaar te kijken ‘s morgens bij het opstaan. Wanhopig houdt ze zich met ‘impression management’ bezig.

De mailcorrespondentie tussen twee van haar pianostudenten speelt inhoudelijk een centrale rol in het boek. Ze was een stimulerende en inspirerende lerares. Vaak ging ze zelf achter de piano zitten om voor te spelen. Altijd uit het hoofd. De leerlingen merken op dat ze steeds vaker bladmuziek nodig heeft. Het bevreemdt hen. Zo merken ze dat ze een stuk speelt alsof ze het nooit eerder gespeeld heeft. Alsof ze er niet meer bij is. Alsof ze losse noten speelt zonder verband met het voorgaande, zonder anticipatie op wat komen gaat. Suspense zonder surprise. In hun maildiscussie filosoferen de beide muziekstudenten over muziek en geheugen. Een toon blijft betekenisloos als de geest niet weet te omvatten wat eraan ‘vooraf’ ging of te anticiperen op de zich ontvouwende melodie. Een goed gespeelde toon houdt een belofte in, is de opmaat voor straks. Muziek vraagt om een geest die zich vanuit het heden uitstrekt naar zowel het verleden als naar de toekomst. Het heden zou geen heden zijn als het niet die twee dimensies heeft. Natuurlijk is dat ook zo met lezen, praten, organiseren en leven. Ze komen terecht bij Augustinus’ fantastische verhandeling over muziek en de menselijke geest die leeft van het zich kunnen uitstrekken over verleden en toekomst. Ze staan stil bij een gedachte van Descartes: wanneer je de eerste 2 of 3 termen van een reeks kent, je het verloop kunt berekenen. Dus kan je niet naar de toekomst leven, als je je ogen voor het verleden sluit. En natuurlijk bij het verband dat Heidegger legt tussen zijn en tijd. Zonder tijdbesef bestaat er geen zelfverantwoordelijkheid. Ze beseffen dat Selma hen niet langer ‘kent’ en dat ze niet in staat is tot het nemen van verantwoordelijkheid jegens medemensen. Ze vragen zich af hoe Selma zich tot zichzelf verhoudt.

De gebeurtenissen komen in een stroomversnelling als Selma op haar verjaardag bezoek van haar in het buitenland wonende dochter krijgt die ze niet herkent. Haar gestuntel om de situatie onder controle te houden is even humoristisch als triest. Daarna gaat het snel bergafwaarts. Haar leven krimpt samen tot een volstrekt geactualiseerd heden. Ze wordt een vreemdeling in haar eigen landschap. Het ‘nu’ is zo oppermachtig geworden dat het haar letterlijk en figuurlijk paralyseert. Niet langer is zij in staat enige verantwoordelijheid voor zichzelf te nemen, laat staan voor medemensen. Haar laatste dagboekaantekeningen bevatten driemaal de woorden ‘ik was’. Je zou verwachten dat ze daarop laat volgen ‘daarom ben ik niet’. Alsof ze aan afasie lijdt, willen die woorden haar niet te binnen schieten. Maar het is geen afasie, dit is veel ingrijpender. Ze is er niet langer. Om ‘ik ben’ te kunnen zeggen, moet de weg van ons verleden door ons bewustzijn lopen en doorlopen naar de nog onbekende toekomst. Die weg is ze kwijt. Ze kan die woorden niet meer uitspreken. ‘Ik ben’, zo maakt de auteur ons duidelijk, omvat ons beeld van zowel verleden als toekomst.

De mailcorrespondentie laat zien hoezeer de omgeving ‘puzzled’ is. Beter kan ik het niet zeggen. Wie met haar wordt geconfronteerd, ontsnapt niet aan het onvermijdelijke: het stellen van fundamentele vragen over tijd, herinnering en identiteit. Al denkende komt er bij hen een leerproces, een ontwikkeling op gang. Dat maakt deze roman tot zo’n goede roman. De lezer, op zijn beurt, ontkomt er evenmin aan. Tenminste als je leest en dat is een andere bezigheid dan informatie verwerven of geamuseerd worden.

Wat wil de auteur zeggen? Terwijl ik voor mezelf die vraag stelde, schoot me het essay van de Russische dichter Jozef Brodsky te binnen over de actualisering van ons bewustzijn, (in de bundel ‘Tussen iemand en niemand’, 1987), waardoor we moeite hebben lijnen en verbanden te zien. Omdat beelden belangrijker dan woorden zijn geworden. Velen zijn op weg van ‘iemand’ naar ‘niemand’. Vroeger, zo betoogt Brodsky, was ons bestaan op geloof gebaseerd (credo ergo sum), sinds moderne tijden op denken (cogito ergo sum) En thans? Kodak ergo sum, formuleerde hij onvergetelijk en veel diepzinniger dan je op het eerste gezicht zou denken.

In de roman is Selma een allegorische persoon, verpersoonlijking van de op de spits gedreven postmoderniteit, die zich existentieel verliest in amusement, actualiteit en activiteit, zich vastklampend aan een kiekje van zichzelf. Ze wordt ‘niemand’. Op haar omgeving heeft het een tegenovergesteld effect. Dat zal ook het geval zijn met de aandachtige lezer.

Leesvoer

Een goede raad

Wanneer Barry Fairbrother onverwacht sterft, zijn de bewoners van Pagford geschokt.

Pagford lijkt een idyllisch Engels plattelandsdorp, met een charmant marktplein en een oude abdij, maar achter die fraaie façade gaan grote conflicten schuil. Rijk tegen arm, tieners tegen hun ouders, vrouwen tegen hun echtgenoten, leraren tegen hun leerlingen...

In Pagford is niets wat het lijkt. De lege stoel die Barry achterlaat in de gemeenteraad is de aanleiding tot de grootste strijd die het dorp ooit heeft gekend. Wie zal zegevieren in deze verkiezingen vol opportunisme, valsheid en verbijsterende onthullingen?

‘Een goede raad’ is de eerste roman voor volwassenen van J.K. Rowling. In dit bijzondere boek onderzoekt een van ‘s werelds beste vertellers de grote vragen van onze tijd.

Titel: Een goede raad
Auteur: J.K. Rowling
ISBN/EAN: 9789022564301
Uitgever: Boekje

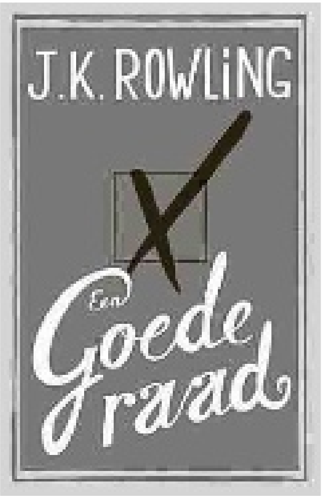

Ars Poëtica

Varen

Ik vouw een boot
van wit papier,
ik maak een zeil
van wind.

Dan vaar ik weg
door water - wier
en niemand die me vindt.

Ik heb een droom
die neem ik mee
een droom van
zoute zee.

Alleen de vogels
om me heen
die mogen
met me mee.

Johanna Kruit, uit “De maan begon te schijnen”
Uitg. Leopold – Amsterdam - 2002

Huntu Kòrsou

Waardevol afval (3)

Timo Brouwer van milieu- en recyclingbedrijf Green Force is de tweede persoon die ik spreek over de waarde van afval. Als geen ander kan hij mij vertellen dat blik en plastic de moeite waard zijn om te recyclen. Alleen al voor het milieu. De drijvende kracht is 'passie' voor het milieu en recyclen. "Ik noem mijn bedrijf immers een milieu- en recyclingbedrijf", aldus Brouwer.

Tekst: Aroena Lakhi

Die passie voor recycling begon allemaal in Nederland. Daar maakte hij mee hoe afval gescheiden werd ingezameld en vervolgens hergebruikt of verwerkt werd tot bruikbare producten. Brouwer: "In Nederland zag ik hoe goed de voorzieningen van afvalinzameling, hergebruik en recycling geregeld zijn. Toen ik op Curaçao terugkwam zag ik alleen maar afval waar niets mee werd gedaan en een mentaliteitsprobleem onder de bevolking. Want overal wordt afval gegooid. Hier wilde ik iets aan doen."

Eerst ging hij als 'operation manager' aan de slag bij een bedrijf dat plastic inzamelde en exporteerde om te laten recyclen. Nadat hij ontslag had genomen, startte hij zijn eigen bedrijf Green Force op om verder te gaan met zijn missie. Enthousiast vervolgt hij zijn verhaal: "Eerst begon ik met het inzamelen van aluminiumblikjes die vervolgens geëxporteerd worden om verder verwerkt te worden. En die dan weer als grondstof voor nieuwe blikjes, vliegtuigen en auto's dienen." Sinds februari dit jaar zamel ik ook afvalplastic in dat als verpakkingsmateriaal om pallets heen zit. Eind dit jaar begin ik met het inzamelen van petflessen. Dit materiaal wordt in het buitenland gerecycled tot plastic dat voor het vervaardigen van onder meer computers wordt gebruikt." Zo zijn blik en plastic in de ogen van Brouwer afval met waarde.

Waarom doet Brouwer dit allemaal? "Ik doe het voor het milieu", zegt hij vastberaden. En daarmee benadrukt hij zijn gevoelens voor het milieu. "Het recyclen en hergebruik van een aluminiumblikje zorgt ervoor dat er geen extra bossen gekapt hoeven te worden om nieuwe mijnen te openen. Wat weer bijdraagt aan het behoud van (zeldzame) flora en fauna. En zo", vertelt hij onverstoorbaar verder, "wordt optimaal gebruik gemaakt van hulpbronnen die zoetjes aan, aan het opraken zijn."

Zijn liefde voor het milieu reikt verder dan alleen mooie woorden. Naast het inzamelen van blik en plastic voert hij ook projecten uit waar het draait om bewustwording over een schoner en mooier milieu. Wat een bijdrage levert aan het respect voor Moeder Aarde. Zo licht Brouwer toe: "Eén van de activiteiten die ik binnen mijn bedrijf doe is het planten van mangroveplantjes die later samen met schoolkinderen worden teruggeplaatst in gebieden waar vroeger mangrove heeft gestaan. En ik leer hen waarom het belangrijk is om deze planten terug te zetten in hun oorspronkelijke omgeving. Ook bomen plant ik geregeld met schoolkinderen."

Het verhaal van Brouwer vind ik een mooi voorbeeld van een pionier in hart en nieren die 'out of the box' durft te denken en te doen. Een man met een missie die gelooft in een wereld waarin 'afval' geen afval meer is. Maar een kostbaar goed waar iets nieuws van gemaakt wordt.

Meer informatie: www.greenforcecuracao.com

Huntu Kòrsou

Ir. Shakti-Aroena Lakhi is voorzitter en medeoprichtster van Huntu Kòrsou. Een stichting die zich inzet voor een 'better quality of life' op Curaçao. Meer lezen over dit initiatief: www.huntu-korsou.org en www.facebook.com/HuntuKorsou .

Spotlight op dieren

'Hardnekkige' vlooien

Ondanks veel nieuwe producten op de markt, zijn vlooien nog steeds een groot probleem voor onze huisdieren. De huidige producten zijn erg effectief en er zou dus geen reden moeten zijn voor een vlooienprobleem; het probleem zit hem dus in de kennis over vlooien. Ze worden zwaar onderschat.

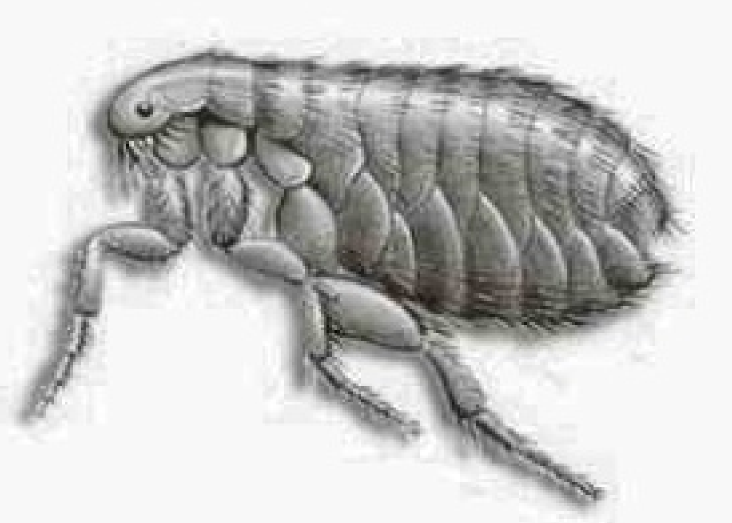

Tekst: Margot Hack

Er zijn 1900 vlooiensoorten ter wereld. Huisdiereneigenaren maken zich slechts zorgen over één soort: Ctenocephalides felis, de katten-vlo. Dit is de vlo die we vinden op onze huisdieren (honden, katten, konijnen en andere soorten) in 99 procent van de gevallen en om te begrijpen hoe we de schade van deze kleine beestjes onder controle kunnen houden, moeten we er zoveel mogelijk van weten.

Het is een fout om te denken dat deze beestjes alleen maar 'lastig' zijn. Een zware vlooienbesmetting kan dodelijk zijn, zeker bij een jong of klein dier. De katten-vlo staat niet bekend om zijn selectiviteit en er zijn verhalen bekend van kalveren die gestorven zijn door een vlooienbesmetting.

Problemen die kunnen ontstaan door een vlooien-infestatie zijn de volgende:
Vlooienallergie (gepaard gaande met ernstige jeukklachten, kan al optreden bij een enkele vlooienbeet);

- Bloedarmoede;
- Feline-infectieuze bloedarmoede (een levensbedreigende bloedparasiet die overgebracht wordt door vlooien);
- Kattenkrabziekte/bartonellose (een bacterie die de kat niet ziek maakt, maar bij de mens ziekteverschijnselen geeft na een beet of krab);
- Lintwormbesmetting.

Vlooien kunnen huisdieren doden! Dit is zo belangrijk dat ik het blijf herhalen: De meeste mensen realiseren zich niet dat vlooien dodelijk kunnen zijn. Het is duidelijk dat vlooien lastige bloedzuigende beestjes zijn, maar als het er maar genoeg zijn, dan wordt het een langzame dood door bloedverlies. Dit is vooral het geval bij oudere dieren die buiten komen en zich niet goed meer wassen. Ook heel kleine dieren met minder bloedvolume, zullen eerder het slachtoffer zijn dan grotere dieren.

Realiseert u zich ook dat 90 procent van de gevallen waarbij de eigenaar denkt dat dieren geen vlooien hebben, de dierenarts gemakkelijk kan aantonen of dit klopt. Door middel van een vlooienkam kan het beestje zelf gevonden worden of anders in elk geval de uitwerpselen van een vlo. Ondanks alle reclames op televisie en in de bladen, bestaan er dus nog steeds heel veel misverstanden omtrent huisdieren en vlooien.

Volgende week meer over de mythes en ook over de ontrafeling hiervan.

Margot Hack is dierenarts te Ronde Klip

"Bij een gebroken poot is het maken van een röntgenfoto altijd noodzakelijk anders kan de behandeling nooit goed gedaan worden!"

Dierenartsenpraktijken Vredenberg, Ronde Klip, Tera Kora en Comenencia
Tel: 737-2185-737-3202

Puzzels

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL:
1. Spaans kaartspel; 5. praatvogel; 8. plaats in Florida; 13. gewricht; 14. vooruit!; 16. vlek; 17. grootmoeder; 18. half vloeibaar kooksel; 19. hooivork; 21. herkauwer; 22. kubus; 25. geliefde van Zeus; 27. idee; 28. inhoudsmaat; 30. brak; 32. bijbels figuur; 33. vleesgerecht; 35. plaats in Oekraïne; 37. dierengeluid; 38. schaakstuk; 39. smal; 40. persoonlijk vnw.; 41. merkwaardig; 43. schaker van Helena; 45. ijkmeester; 47. smalle sloot; 49. insect; 50. veenbagger; 52. getal; 54. ruimtevaartorganisatie; 56. berg op Mindanao; 58. hok op vissersboot waar vis op ijs gelegd wordt; 60. bestaan; 61. soort hert; 63. bouwafval; 65. vrouw in ondertrouw; 67. levenslucht; 68. opstel; 69. in prima conditie; 70. afscheidingslijn.

VERTICAAL:
1. Grootmoeder; 2. voorwendsel; 3. kletspraat; 4. boom; 5. verheugd; 6. oude lengtemaat; 7. grondsoort; 9. persoonlijk vnw.; 10. loogzout; 11. voormalige Chinese leider; 12. evenzo; 14. woonboot; 15. waterlozing; 18. bekeuring; 20. hoofddeksel; 23. jong konijn; 24. Engels café; 26. menigmaal; 27. Tsjechische hoofdstad; 28. rivier in Thailand; 29. behoorlijk; 31. allengs; 32. trotse houding; 33. hoofd; 34. zangstem; 36. afgelegen; 42. streek in Frankrijk; 44. haaruitval; 46. ruiterkruid; 48. muil; 50. rivier in Polen; 51. kledingstuk; 53. snavel; 54. afgunst; 55. rivier in Duitsland; 57. wondvocht; 59. grond om een boerderij; 60. bevel aan een hond; 62. cijfer; 64. achter; 66. bolgewas; 67. soort slee.

1	2	3	4		■	5	6	7	■	8	9	10	11	12
13				■	14				15	■	16			
17			■	18			■	19		20	■	21		
	■	22	23			■	24	■	25		26		■	
■	27				■	28		29	■	30			31	■
32				■	33				34	■	35			36
37		■	38				■	39				■	40	
41		42		■	43		44			■	45	46		
■	47			48	■	49			■	50				■
51	■	52			53	■		■	54				■	55
56	57		■	58		59	■	60			■	61	62	
63			64	■	65		66			■	67			
68					■	69			■	70				JP72

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

Ras – Pieternella
Wayaca Residence 369
Aruba

Aura A. Scoop
Paseo Koralspecht 2
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2, tijdens kantooruren. Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744. De prijzen vervallen na drie maanden.

ANAGRAM

Op elke verticale regel dient een woord van vier een van vijf en een van zes letters te worden ingevuld. Het woord van vijf letters bestaat uit de letters van het voorgaande woord plus 1, het woord van zes letters bestaat uit de vijf letters van het voorgaande woord plus 1. Als de hele puzzel juist is ingevuld, vormen de letters op de vet omlijnde regel een woord.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

1. Glas bier, dwaas, verend tangetje;
2. dierenverblijf, ontvangkamer, vuilnishoop;
3. opschik, gebroken boekweit, vies;
4. brievensnoer, wijkplaats, kamergenoot;
5. fris, holte onder de arm, sjalot;
6. overblijfsel, graveur, verzoekschrift;
7. keukengerei, draagbalk, onderdeel;
8. suikerpalm, bloem, kleur;
9. losse naad, schaakstuk, morgenland;
10. tocht, voorwerp van spot, alarmtoestel.

CRYPTO-OVERLAPPER

Op elke regel twee woorden invullen. Twee of meer eindletters van het eerste woord zijn meteen de beginletters van het tweede woord.

■	1	■	2	■	3	■	4	■
5								
■		■		■		■		■
6								
■		■		■		■		■
7								
■		■		■		■		■
8								
■		■		■		■		■

HORIZONTAAL:
5. Revolver van een hond (7);
Zogenaamd zit hij in de boot (5);
6. Beproefd om erin te vallen (5);
Doe iets aan dat gepruts! (8);
7. Gravin van weerszijden (3);
Van deze reden krijgen we geen hoogte (8);
8. Vitale spruit met kans op een prijsje (7);
Gingen dicht om het weiland (6)

VERTICAAL:
1. Ook lijkt het op een honingdrank (7);
Geheime werkplaats (7);
2. De groei is eruit in de keuken (5);
Vroegere tabel? (7);
3. Laatste deel van de encyclopedie ? (7);
Familie van een actieve ezel (6);
4. Glorieuze wielerwedstrijd (8);
Zo wordt men in bedwang gehouden (7)

WOORDZOEKER

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel voor regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

A	N	S	S	E	N	I	S	U	B	D	I	E
T	E	E	O	E	E	P	F	A	L	P	N	T
A	I	P	L	O	U	E	A	O	J	D	I	N
L	A	T	L	L	I	R	O	M	R	O	T	A
A	A	B	S	L	I	H	O	O	S	O	I	D
B	P	S	E	I	C	P	B	P	K	E	E	R
O	R	D	A	S	N	L	S	E	E	C	E	D
K	A	E	E	P	E	E	O	R	O	A	L	L
M	N	G	K	K	P	D	S	R	E	E	A	K
G	N	O	A	E	N	A	A	T	G	V	E	N
O	I	H	R	E	S	T	R	P	E	I	E	E
N	C	Z	K	T	I	T	O	A	L	O	J	D
S	E	U	A	E	E	Z	E	P	A	R	T	R
N	E	T	F	B	T	I	U	R	K	T	O	O
K	K	A	P	R	E	D	D	O	L	F	P	O
R	I	A	N	O	I	T	C	A	E	R	S	N

Balata
Bazig
Business
Dante
Decoratief
Dupliek
Europeaan
Flodderpak
Initieel
Keukendoek
Kruit
Lasapparaat
Leesmap
Madelief
Noorden
Ongeschoold
Opbloei
Opgeld
Paaien
Reactionair
Rekest
Rioja
Schakelbord
Spotje
Toetsenist
Trapeze
Tronk
Verspillen

PUZZELSLANG

Begin bij vakje 1. Bij elk volgend cijfer begint een nieuw woord. De laatste letter van een woord is telkens de eerste letter van het volgende woord. Bij goede invulling, is in de licht gekleurde vakjes een woord te lezen.

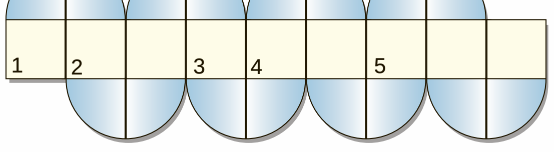

1. Spaanse munt; 2. handelaar; 3. rivier in Oostenrijk; 4. inwoner; 5. klepperen.

© Puzzelland/121103

SUDOKU

	2	7				1	8	5
6	8		2		5			
			8	1				
					1			4
		3					2	7
9					4	3		
	4				8	6	9	
	3	6	9				5	2
	5			3				1

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

Oplossing vorige week

3	5	1	2	7	6	4	8	9
8	9	2	3	1	4	6	5	7
4	6	7	8	5	9	2	3	1
2	7	5	6	9	1	3	4	8
9	3	8	7	4	2	5	1	6
6	1	4	5	3	8	9	7	2
7	8	9	4	6	3	1	2	5
1	2	3	9	8	5	7	6	4
5	4	6	1	2	7	8	9	3

OPLOSSINGEN VAN VORIGE KEER

Prijspuzzel: HORIZONTAAL: 1. Milliliter; 8. pits; 11. ier; 12. kog; 13. mijn; 14. me; 16. aar; 18. sip; 19. os; 20. och; 22. nok; 24. sax; 25. bes; 26. suez; 28. inlas; 30. live; 31. mot; 33. aal; 34. roger; 36. geul; 37. adat; 38. peper; 40. lar; 42. mui; 45. agon; 46. beril; 48. slem; 50. lis; 51. sen; 52. sul; 54. lip; 55. io; 56. keu; 58. wed; 60. no; 61. lom; 62. ere; 64. eau; 66. gier; 67. grasspriet. VERTICAAL: 1. Mimosa; 2. li; 3. lea; 4. iran; 5. ik; 6. top; 7. eg; 8. pijp; 9. in; 10. sisser; 13. mix; 15. ecu; 17. roi; 18. sas; 19. oever; 21. hem; 23. knallen; 24. salaris; 25. big; 27. zogen; 29. la; 30. lotus; 32. ter; 34. ram; 35. regio; 38. paling; 39. pos; 41. ar; 43. ill; 44. import; 46. beu; 47. luw; 49. ein; 51. sem; 53. leep; 56. kor; 57. ira; 59. dar; 61. le; 62. er; 63. es; 65. ui. Crypto-overlapper: Horizontaal: 5. Privetzak; 6. spartijtje; 7. zegehaast; 8. geleerder. Verticaal: 1. Tripperen; 2. overwezen; 3. strijkaard; 4. badjassen. Anagram: 1. step-spelt-Opstel; 2. tien-inept-Piment; 3. sier-ereis-Erosie; 4. taan-naast-Naaste; 5. eend-einde-Heiden; 6. ster-aster-Arrest; 7. riet-inert-Rinket; 8. spar-paars-Trapas; 9. reis-slier-Israel; 10. klei-kilte-Gelikt. Eindoplossing: OPENHARTIG Woordzoeker: postkantoor Puzzelslang: 1. Peur; 2. roeipen; 3. niks; 4. scherts; 5. San Jose. Het sleutelwoord luidde: PRINSESJE

Speciale gelegenheid

In de Curaçaose keuken is tong ook een gerecht voor speciale gelegenheden. Minder populair en minder traditioneel, maar het doet zeker niet onder qua smaak en presentatie. In mooie dunne plakken gesneden kan tong heel apart worden opgediend.

Tekst: Miriam de Windt

Apart is ook de annatto-olie die in dit recept wordt gebruikt. Dit geeft een lekkere smaak en mooie kleur aan het gerecht. Met 'ruku' klaargemaakt, heeft u geen tomatenpuree en geen andere sausjes nodig voor de kleur. U kunt dan genieten van de natuurlijke smaak van het vlees.

Voedingswaarde (zie tabel)

De percentages zijn berekend op basis van 2000 calorieën (8400 Kjoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Het gerecht van May op deze pagina, gesmoorde rundertong, levert verschillende voedingsstoffen in flinke hoeveelheden! Een kwart van de benodigde eiwitten en vitamine C (voornamelijk afkomstig van de rode pimento's); 1/3e deel van ijzer en vitamine B2; bijna 1/5e deel van vitamine B1.
Helaas zijn de hoeveelheden vetten, verzadigde vetten en cholesterol ook goed vertegenwoordigd. Tong is orgaanvlees en alle soorten orgaanvlees zijn rijk aan cholesterol. Indien u een hoog cholesterolgehalte in het bloed heeft, is het advies maximaal 1 à 2 maal per maand orgaanvlees te eten.

Bijna al het vet en de verzadigde vetten zijn afkomstig van de tong. Het cholesterol wordt alleen door de tong geleverd. De andere ingrediënten in dit recept bevatten geen cholesterol.

Kanttekening: de analyse is van rauwe tong, met andere woorden vóór het schoonmaken. Weliswaar zal na het schoonmaken waarbij u alle vellen en zichtbaar vet dient te verwijderen, de hoeveelheid vetten, verzadigde vetten en cholesterol beduidend minder zijn. Trouwens, dit is een goede gewoonte om over te nemen bij alle vleessoorten: vóór het bereiden, het vlees schoonmaken en zichtbaar vet verwijderen.

Zelf beleg maken
De hoeveelheid rundertong in het recept is vrij veel, een flinke tong. Tong kunt u alleen per stuk kopen, u kunt niet een paar ons rauwe rundertong laten afwegen. Tong dient u namelijk in zijn geheel schoon te maken en te koken, zoals in dit recept wordt uitgelegd. U kunt bij de slager hooguit vragen om een kleine tong, een middelgrote of grote tong. Rundertongen zijn veelal groot.

Uit het oogpunt van gezonde voeding en de richtlijnen van de voedingsleer, is deze hoeveelheid geschikt voor 15 personen. Dit is iets minder dan 150 g vlees per persoon, voor een warme maaltijd.

Indien u dit gerecht wilt gaan uitproberen, hoeft het niet gelijk te betekenen dat u 15 personen moet gaan uitnodigen.
De consistentie van tong is erg geschikt om dunne plakken te snijden. Als u bij het koken van de tong zout of bouillon aan het water toevoegt, heeft het koud ook een goede smaak.

U kunt een gedeelte van de gekookte tong dan gebruiken als beleg op brood of als koud vlees in salades of met rauwkost. Laat u zout bij het koken achterwege, dan heeft u zoutarm beleg!
Zelf gemaakt beleg! Indien u er nooit aan gedacht heeft, het is echt het proberen waard.
Niet alleen kunt u goedkoper uit zijn met uw budget, maar ook bent u er zeker van wat u op het brood eet.
U heeft het zelf in de hand. Geen rare kleuren, geen onbekende toevoegingen, geen schadelijke chemische stoffen en veel minder dierlijke vetten.

U kunt het met alle soorten grootvlees doen, bijvoorbeeld met braadvlees, rosbief, ossenhaas, rollade en kalkoenborst. Natuurlijk ook met kipfilet. Sommige vleessoorten kunt u simpelweg koken, zoals tong, kalkoenborst en kipfilet. Andere soorten dient u te braden. Geloof me, zeker het proberen waard!

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
T: 889-1788
C: 520-6932
E: mdewindt@scarlet.an.

Voedingswaardetabel

Voedingsstoffen	Hoeveelheid	% DAH
Calorieën/ kJoules	264/1109	13%
Eiwitten	26 g	26%
Vetten	14 g	21%
Verzadigde vetten	6 g	28%
Cholesterol	116 mg	42%
Koolhydraten	5 g	2%
Voedingsvezels	1 g	3%
Natrium	317 mg	16%
Kalk	34 mg	5%
IJzer	4.5 mg	30%
Vitamine A	62 mcg	7%
Vitamine B1	0.19 mg	19%
Vitamine B2	0.43 mg	33%
Vitamine C	19 mg	27%

Kook mee met May

Gesmoorde tong

Recept uit Zuid-Amerika
Hoofdgerecht voor 8 personen.

Ingredienten:
1 rundertong van 4 pond
1 bosje verse cilantro
1/4 cup annatto-olie (achiote of roecoe)
3 eetlepels olijfolie
4 flinke tenen knoflook, fijngehakt
1 promèntè, pitten verwijderd, heel fijn gesneden
5 grote uien, klein gesneden
1 cup droge sherry
3 stengels bleekselderij, schoongemaakt, klein gesneden
1 wortel, schoongemaakt en geraspt
1 cup pimientos (zoete rode paprika's uit blik of potje), klein gesneden
2 eetlepels grof zout

Ingredienten bouquet garni:
1 bos verse basilicum, gehakt
1 bosje verse tijm, gehakt
10 kruidnagels
2 cup kippenbouillon
1/2 cup rozijnen
2 eetlepels gehakte verse Italiaanse peterselie

Bereidingswijze:
De tong enkele uren in ruim koud water weken.
Daarna de tong zorgvuldig schoon wrijven met een doekje met zout.
Goed nawassen in ruim water.
De tong opzetten met de cilantro.
Water aan de kook brengen.
Vuur temperen en de tong ongeveer 3 uur met de deksel op de pan zachtjes laten koken.

De tong is gaar wanneer het puntje van de tong zacht aanvoelt en wanneer een vork zonder teveel weerstand te ontmoeten in het dikste gedeelte gestoken kan worden.
De gekookte tong direct van vel en kraakbeen ontdoen.
Terwijl de tong kookt maakt u de saus.
In een sautépan de olie verhitten.
De knoflook, promèntè en uien toevoegen en sauteren tot de uien transparant zijn.
Sherry toevoegen, 5 minuten sauteren.
Bleekselderij, wortel, en pimientos toevoegen, 5 minuten sauteren.
Tomaten en zout toevoegen. Op een middelmatig vuur ongeveer 1 uur laten pruttelen.

De ingrediënten van het bouquet garni in een stuk kaasdoek doen en dichtbinden.
In een grote braadpan de tong, de tomatensaus, de bouillon, de rozijnen en het bouquet garni (aan het oor van de pan bevestigen) samenvoegen. Aan de kook brengen, vuur temperen en 45 minuten heel zachtjes laten pruttelen.

De tong uit de saus nemen.
In dunne plakjes snijden.
De saus op een schaal doen en de plakjes tong erop leggen.
De verse peterselie erover strooien.

Eet smakelijk, May

WIJNADVIES

Verzorgd door de wijnspecialisten van Licores Maduro

Norton Barrel Select Malbec, Argentinië

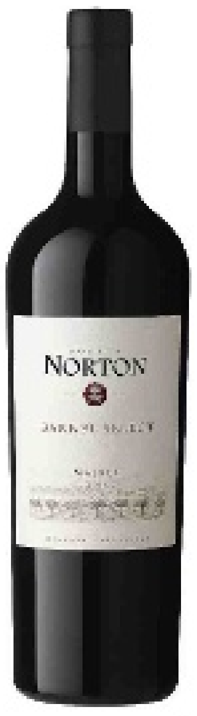

Druivensoort: **Malbec**
Streek: **Mendoza**
Kleur: **Intens paarsrood met donkere gloed**
Geur: **Bramen en nootmuskaat**
Smaak: **Rijpe wijn met intense, zwoele specerijentoon**

Gesmoorde rundertong vraagt om een wijn met veel specerijentonen en een diepe, zachte stoofsmaak. We komen dan ook al snel uit bij deze Argentijn, gemaakt in de valleien van Mendoza, een Norton Barrel Select Malbec.

De naam zegt het al, het is een selectie uit verschillende vaten. De Malbec van Norton is de trots van Mendoza en geeft sappige, intense aroma's met een ondertoon van specerijen.
In deze paarsrode wijn worden rijpe, jamachtige aroma's van bosvruchten en pruimen subtiel aangevuld met het kruidige van peper en nootmuskaat. De tannines zorgen voor een stevige structuur. Doordat de tannines in deze Malbec volledig rijp zijn, komt de wijn wel stevig, maar ook zacht over.

Santé!

Deze wijn is verkrijgbaar bij The Store Licores Maduro en uw favoriete supermarkt!

Het genot van wijn

Kleuren: doolhof of karaktertest

Wijn is een complex gegeven. Er bestaan honderden verschillende druivenrassen, met een doolhof van herkomstbenamingen en je treft een ware geologische puzzel van verschillende terroirs aan. Omdat dit nog niet moeilijk genoeg is, worden in sommige gebieden dan nog eens verre van eenduidige klasseringen uitgevonden die vervolgens door anderen dan weer juridisch aangevochten worden. En diegenen die buiten deze of gene klassering vallen, komen dan al snel met nieuwe benamingen op de proppen.

Tekst: Erik van Kampen

Zo wordt het voor de doorsnee consument steeds ingewikkelder in plaats van toegankelijker. Iets waar ik persoonlijk al jaren voor pleit is om het allemaal zo overzichtelijk mogelijk te houden en veel bestaande appelatie's juist samen te voegen in plaats van nog meer versnippering te creëren. Gelukkig wordt er tenminste nog één ding simpel gehouden: de kleur. Een wijn is ofwel wit, rood of rosé. Het is haast van een kinderlijke eenvoud.

Of toch niet! Helaas, de realiteit bewijst dat ook hier de complexiteit de kop opsteekt! Vooreerst is de 'echte' kleurschakering van een wijn vaak heel wat rijker dan het wit-rood-rosé-trio. Een Hongaarse Tokaji behoort tot de familie van de witte wijnen, maar is in realiteit honingof caramelkleurig getint tot zelfs vurig mahoniebruin al naargelang de leeftijd en zoetheidsgraad. Een Sauternes uit Bordeaux (ook tot de witte wijnen gerekend) varieert vaak van goudgeel tot oranje naarmate de leeftijd vordert. Rode wijnen gemaakt van Tannat- of Malbec-druiven zijn zelden rood maar eerder donkerpaars, kastanjebruin tot inktzwart. Oude Bourgogne verliest gaandeweg zijn kersenrode tint en wordt lelijk vaalbruin. Eigenlijk komt bijna het volledige kleurenspectrum aan bod met uitzondering van de groene en blauwe tinten.

En dan nog! Wanneer we het pure kleurgegeven verlaten en ook de benaming erbij nemen dan bestaat groene wijn ook, namelijk de Vinho Verde uit Portugal. Uiteraard krijgt u geen echte 'groene' wijn wanneer u een fles Vinho Verde opentrekt. Deze witte wijn uit het noorden van Portugal dankt zijn naam eerder aan zijn jeugdige, frisse en licht parelende karakter dan aan zijn kleur die helemaal niet groenig van aard is.

Karakter
Als de wijn een groen karakter heeft is het raadzaam de wijn jong te drinken, binnen twee jaar na bottelen en behoorlijk lekker wanneer de temperaturen oplopen zoals op ons mooie eiland. Enkele andere voorbeelden van 'groene' wijn in karakter zijn Sancerre, Pouilly-Fumé, Pinot Grigio's uit Noord-Italië alsmede Duitse Rieslings en Grüner Veltliners uit Oostenrijk. Uiteraard met enkele uitzonderingen daargelaten.

Een paar dagen geleden las ik dat de producenten uit de Vinho Verde-regio nu ook de rosé hadden ontdekt. De Vinho Verde rosé zou gemaakt worden van inheemse lokale druivenrassen zoals de Alvarinho. Vier jaar geleden werd in de regio nog geen enkele fles roséwijn gemaakt, terwijl de productie inmiddels reeds gestegen is tot 5 procent van de totale wijnproductie. Of hoe een groentje een rozig tintje begint te krijgen.

Laat u niet te veel van de wijs brengen door al deze kleurschakeringen en ga vooral af op het kleurkarakter van de wijn als u wilt combineren bij het eten. Een groene wijn 'karakter' combineert nu eenmaal goed met groene ingrediënten zoals sla, komkommer, kappertjes, groene asperges, groene appel, avocado, peterselie, dille en limoen. Een volle rijke witte wijn met houttonen valt in het karakter wit/geel en combineert vooral goed met producten in dezelfde kleur zoals aardappelen, botersauzen, champignons, rijst, witte bonen, witvis, room, olie, kaas en pasta met witte saus.

Ziet u, proef eerst het karakter van de wijn, verbind er een kleur aan en het wordt vanzelf veel gemakkelijker om een betere combinatie te maken met hetgeen u gaat koken.
Mijn tip: Koop eerst een goede wijn en besluit dan pas wat u erbij gaat koken in plaats van andersom.

À Votre Santé

Erik van Kampen is sommelier bij Licores Maduro.

ÑAPA Business

3 november 2012

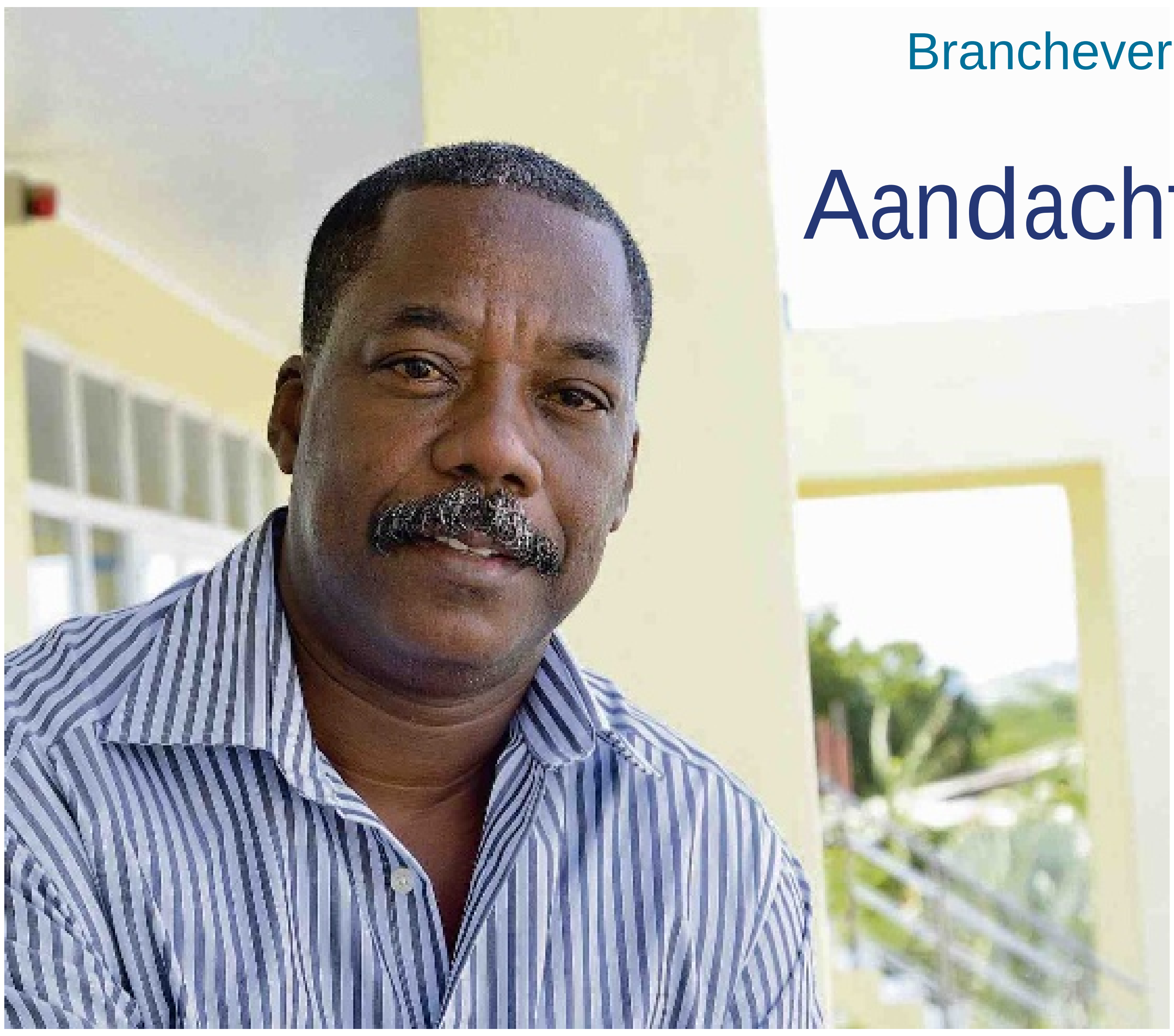

Wilbert Geertruida

Branchevereniging Adeck:

Aandacht voor de ‘kleintjes’

Bij ondernemerschap gaat de eerste gedachte dikwijls uit naar grote bedrijven, maar het zijn de kleine ondernemers die de ruggengraat van de economie vormen.

Tekst: Judice Ledeboer

Kleine ondernemers kunnen startende ondernemers betreffen, maar er is ook een groot aantal kleinere ondernemingen dat al jaren bestaat. Een onder kleine ondernemingen verstaat men ondernemingen die maximaal rond de tien werknemers hebben. De branchevereniging voor kleine ondernemingen is de Adeck (Asosiashon di Empresa(rio)nan Chiki di Kòrsou), die sinds 1993 bestaat. Huidig voorzitter is Wilbert Geertruida, die zelf ondernemer is in de sector landscaping en bouw.

Hoewel het economisch en maatschappelijk belang van de kleine ondernemer groot is, krijgt deze groep relatief weinig aandacht. De Adeck zet zich in om de kleine ondernemers op Curaçao te beschermen en om de samenwerking te bevorderen tussen de ondernemers, zodat deze sector op zijn beurt een belangrijke bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling van het eiland.

Dit doet de organisatie door haar leden bij te staan op ieder gebied van ondernemen. Huidige en toekomstige ondernemers kunnen met vragen komen bij de Adeck over het beginnen van een eigen bedrijf, zoals informatie over waar en hoe de ondernemer moet starten of wat er nodig is om een bepaald product te ontwikkelen. De Adeck houdt de leden voortdurend op de hoogte over actuele onderwerpen, omdat deze van invloed kunnen zijn voor de kleine ondernemer. “Samen zijn we sterker”, zegt Geertruida over het belang van het lidmaatschap van de Adeck. “Als je actief in de sector bezig bent moet je continu kunnen bewegen en daar is geld voor nodig.” De organisatie krijgt wel subsidie van de overheid maar die is niet voldoende.

> Er zijn veel regels waar ondernemers mee te maken krijgen die flexibeler zouden kunnen, gemakkelijker toegankelijk

“We werken nauw samen met de Kamer van Koophandel en de VBC (Vereniging Bedrijven Curaçao) en de overheid is tevens gesprekspartner, want zij bepalen de wetten en regels op het gebied van ondernemerschap en op dat gebied geven wij aan wat de behoeftes zijn van de ondernemers”, aldus de voorzitter.

Onderzoek
Vorige jaar is er een onderzoek gedaan in opdracht van het ministerie van Economische zaken om in kaart te brengen in welke sectoren kleinere ondernemingen op het eiland werkzaam zijn, in welke buurten ze zijn gevestigd, of het mannen of vrouwen zijn die deze ondernemingen leiden en hoeveel personeel ze hebben. Het onderzoek was in de vorm van een enquête die de Adeck hield onder 256 ondernemers. Het rapport is enige tijd geleden aan het ministerie van Economische zaken aangeboden. Het ministerie wil de weten wat de wensen en behoeften zijn van de MKB'ers. De Adeck hoopt dat er gezien het eindverslag van het rapport nieuwe wettelijke regels gaan komen. “Er zijn veel regels waar ondernemers mee te maken krijgen die flexibeler zouden kunnen, gemakkelijker toegankelijk. Het ondernemerschap moet gestimuleerd worden. Een ondernemer heeft geen tijd om zoveel aandacht te besteden aan regels die hij moet naleven. Hij moet zijn zaken kunnen doen. Daarom moeten vergunningen ook veel sneller verkregen worden. Een ondernemer moet aan het werk gaan en tegelijkertijd wordt er dan gewerkt aan het verkrijgen van de vergunningen. De ondernemer loopt natuurlijk zelf het risico dat hij geen vergunning krijgt als hij bijvoorbeeld geen bewijs van goed gedrag krijgt. Je moet in ieder geval rustig kunnen ondernemen, terwijl Adeck voor jou aan het werk is. Wij maken de weg vruchtbaar voor de ondernemer”, aldus Geertruida.

“We zijn vooral zeer actief in het veld met allerlei evenementen om de zakenwereld te stimuleren in een positieve richting en om de ondernemers betrokken te houden regelen we iedere derde woensdag van de maand een lunch. Er is dan altijd een spreker die een lezing geeft over een bepaald onderwerp dat interessant is voor onze leden. En twee keer per jaar organiseren we een fundraisingslunch.”

Woensdag 7 november vindt er weer een fundraisingslunch plaats waarbij de Arubaan Ramfis Kolfin gastspreker is. Zijn lezing draagt de titel ‘Hoe kunnen leiders met ‘invloed’ een klein bedrijf tot een ‘groot’ bedrijf maken?’ Kolfin is motivatiespreker/auteur en facilitator in leiderschaps- en gedragstrainingen. Hij adviseert bedrijven en organisaties over de hele wereld en hij komt regelmatig naar Curaçao om lezingen en trainingen te geven. Meer informatie over deze bijeenkomst is onderstaand te vinden.

De Adeck doet ook ieder jaar mee aan de wereldwijde ondernemersweek met veel aandacht voor het ondernemerschap, maar dit jaar viel die week samen met de verkiezingen. De Adeck besloot toen om een ander project op te zetten, een project om het ondernemerschap bij studenten te stimuleren. Dit project is onlangs in samenwerking met de Maduro & Curiel's Bank (MCB) en Fundashon Negoshi Pikiña (een stichting die ondernemerschap op scholen stimuleert) opgezet. De Adeck en MCB zijn verantwoordelijk voor de promotionele activiteiten en de Negoshi Pikiña voor de educatieve kant. In groepjes van drie moeten studenten - de studenten mogen niet ouder dan 30 jaar zijn - een bancair project of dienst bedenken die de MCB daadwerkelijk kan gebruiken. Uit alle deelnemende groepen worden er tien uitgekozen en uit die tien blijven er uiteindelijk drie over. Tenslotte wordt er een winnaar gekozen, wiens project of dienst gebruikt gaat worden én het winnende team ontvangt een prijs van 3000 gulden. Voor alle deelnemers geldt dat zij ook studiepunten krijgen voor hun deelname. “De studenten zijn enthousiast. Ze komen van alle faculteiten. We kijken ernaar uit wie er gaat winnen”, aldus Geertruida.

> Je moet als kleine ondernemer heel stevig in je schoenen staan en een lange adem hebben

Koffiedik
Wat betreft de toekomst voor kleine en grote ondernemers is het koffiedik kijken, maar gezien de stagnering van de economie wereldwijd en ook op de eilanden is er reden tot zorg. Geertruida kijkt bezorgd als het onderwerp faillissementen genoemd wordt. Adeck weet uit ervaring dat als de economie stagneert er veel klappen vallen bij MKB'ers. “Je ziet weinig doorgroei van bedrijven. Veel gaan er na vijf jaar op de fles”, zegt de Adeck-voorzitter. “Je moet als kleine ondernemer heel stevig in je schoenen staan en een lange adem hebben.”

“Veel ondernemers geven hun huis als onderpand. Als de economie stagneert wordt er niet genoeg verdiend en maakt men gebruik van hun reserves, maar dan zijn die ook op en dan grijpt de bank in. Er staan niet voor niets zoveel huizen te koop! Economie meet je aan de bouw”, zegt hij. “Er zitten veel kleine ondernemers in de onderstand.”

Volgens de laatste cijfers van het Centraal Bureau van de Statistiek (CBS) die naar aanleiding van de informatie van de Kamer van Koophandel zijn opgemaakt waren er per 31 december 2011 38.462 geregistreerde bedrijven, 15.916 offshore- en 22.546 lokale bedrijven. Op 13 augustus verscheen er op de website van zakelijkcuracao.com een bericht over de toename van het aantal faillissementen op Curaçao in 2011. Er was sprake van meer dan een verdubbeling: van 22 in 2010 naar 51 in 2011. De gegevens werden verkregen van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie die uitspraak doet en een curator aanwijst voor de afwikkeling van zaken.

Speerpunt van de Adeck is dan ook om de kleinere ondernemers te blijven informeren over het ondernemerschap en om ze te helpen in het ondernemen. Daarbij ondersteunt de Sedeck, die de leden professioneel advies geeft zonder kosten of tegen een zeer lage vergoeding. Leden hebben ook de mogelijkheid om andere kleine ondernemers te ontmoeten, om hun problemen te delen en om te profiteren van de ervaringen van hun collega's. De leden worden op de hoogte gehouden over de zaken die kleine ondernemers kunnen bewerkstelligen.

De organisaties Adeck en Sedeck, die nauw samenwerken, hebben een eigen trainingsruimte waar trainingen georganiseerd worden en ze zorgen ervoor dat ze regelmatig meedoen aan radio- en televisieprogramma's. “Voor de kleine ondernemers is het belangrijk dat de conjunctuur niet te lang in de onderste regionen verkeert. Die mag stagneren, maar we moeten snel reageren. We houden de vinger aan de pols, we willen weten wat er aan de hand is. De mensen moeten niet langs de kant van de lijn blijven staan, ze moeten in het veld meespelen”, benadrukt Geertruida.

Lid worden van de Adeck is mogelijk door contact op te nemen met het kantoor van de Adeck aan de Rooseveltweg 152 (Galeria St. Maria). Het lidmaatschap kost 60 gulden per jaar.

Over de werkzaamheden en activiteiten van de Sedeck volgt binnenkort een artikel in de Napa.

Ramfis Kolfin is gastspreker tijdens een fundraisingslunch op woensdag 7 november.

Fundraisingslunch

De fundraisingslunch op 7 november begint om 12.00 uur en vindt plaats in het Flamboyant Convention Center van het Princess Beach Curaçao Hotel, dr. M.L. King Boulevard. De voertaal is Engels.

Kaarten worden verkocht op basis van wie het eerst komt, het eerst maalt. De organisatie raadt aan om plaatsen te reserveren in verband met het aantal plaatsen dat beschikbaar is.

Kaarten kosten 150 gulden per stuk. Men kan reserveren bij de Adeck, F.D. Rooseveltweg 152, 1e verdieping (trap op). Of per telefoon: 868-0790 of e-mail: info@adeckcuracao.com.

Fiscale feiten

Vastgoedbelasting BES-eilanden

Het fiscale stelsel van de BES-eilanden, Bonaire, Sint Eustatius en Saba, wordt gewijzigd. Het is de bedoeling om het nultarief van eerste levensbehoeften in de algemene bestedingsbelasting uit te breiden. Verder zal het tarief van de vastgoedbelasting worden verlaagd. Hiermee willen de Nederlandse staatssecretaris van Financiën en de bestuurders van de BES-eilanden de economie een nieuwe impuls geven.

Tekst: Lennart Huijsen en Ingemara Bak

Sinds 1 januari 2011 hebben de BES-eilanden een eigen fiscaal stelsel. De winstbelasting is afgeschaft. Daarvoor in de plaats zijn de opbrengstbelasting en de vastgoedbelasting geïntroduceerd. Daarnaast is de omzetbelasting omgezet in de algemene bestedingsbelasting. Bij de invoering is afgesproken dat de opbrengst van het nieuwe fiscale stelsel in 2011 gelijk moet zijn aan de opbrengst van het oude fiscale stelsel. Nu blijkt echter dat het nieuwe fiscale stelsel naar verwachting vijf miljoen dollar meer zal opbrengen.

Deze meeropbrengst wordt vooral veroorzaakt door de vastgoedbelasting. De vastgoedbelasting wordt geheven over de waarde van onroerende zaken. Hoewel de vastgoedbelasting in 2011 is ingevoerd, worden de waardebeschikkingen pas sinds circa oktober 2012 verstuurd. De aanslagen over de jaren 2011 en 2012 worden daardoor gelijktijdig opgelegd. Het tarief bij de invoering was 1 procent. De overheid verwacht nu dat deze vastgoedbelasting twee keer meer zal opbrengen dan oorspronkelijk begroot. Daarom wordt voorgesteld om het tarief te verlagen van 1 naar 0,8 procent.

De hotelsector is één van de belangrijkste pijlers van de economie van de BES-eilanden. Deze sector wordt echter hard geraakt door de vastgoedbelasting. De vastgoedbelasting wordt immers geheven over een hoge waarde van het hotel zonder rekening te houden met de operationele resultaten van de branche die continu moet investeren om mee te blijven doen. Indien de waarde en het exploitatieresultaat dusdanig uit balans raken, kan dat grote nadelige gevolgen hebben. Om te voorkomen dat hotels mede als gevolg van deze onbalans in problemen komen en om de ontwikkeling in deze sector verder te stimuleren, is ervoor gekozen om het tarief voor de sector verder te verlagen naar 0,4 procent.

Naast de verlaging van het tarief zal een investeringsfaciliteit in de vastgoedbelasting worden opgenomen. Deze faciliteit houdt in dat waardestijging van onroerende zaken door investeringen maar ook in geval van renovatie en uitbreiding, gedurende vijf jaar zal worden vrijgesteld van de vastgoedbelasting. Verder wordt voorgesteld om de eerste 50.000 dollar van de waarde van tweede woningen van natuurlijke personen vrij te stellen in de vastgoedbelasting. Indien het wetsvoorstel wordt aangenomen, zullen de maatregelen in de vastgoedbelasting met terugwerkende kracht tot 1 januari 2011 worden ingevoerd.

De Belastingwet BES bestaat nu al bijna twee jaar. De Nederlandse staatssecretaris van Financiën en de bestuurders van de BES-eilanden zijn nu het nieuwe fiscale stelsel aan het evalueren. Ze zijn bereid de verwachte meeropbrengst te gebruiken om de economie van de BES-eilanden te stimuleren. Of de uitbreiding van het nultarief van eerste levensbehoeften in de algemene bestedingsbelasting de koopkracht van de inwoners van de BES-eilanden zal verhogen, moet de toekomst uitwijzen. Door het verlagen van het tarief van de vastgoedbelasting wordt in ieder geval gevolg gegeven aan de afspraken die bij de invoering van het nieuwe stelsel zijn gemaakt.

De auteurs Lennart Huijsen en Ingemara Bak zijn werkzaam bij PricewaterhouseCoopers Curaçao als belastingadviseurs. In deze rubriek wordt over diverse fiscale onderwerpen geschreven.

Mens & Werk

Een productieve dag

Iedere werkdag zou een productieve dag moeten zijn, maar we weten allemaal dat dat niet altijd mogelijk is.

Tekst: Judice Ledeboer

Iedereen kent die dagen wel dat je niemand kunt bereiken: de telefoon wordt niet beantwoord, degene die je nodig hebt zit in een vergadering of is met vakantie en zo blijven bepaalde werkzaamheden liggen. Dat kan tot frustratie leiden, maar dat leidt alleen maar weer tot ergernis en onrust. Het is ook mogelijk om de situatie te accepteren en om nog iets van je dag te maken. Er liggen altijd nog wel andere werkzaamheden op je te wachten, zoals klusjes die al maanden in een laatje liggen en dossiers die opgeruimd moeten worden. Dit soort werkzaamheden vindt niemand leuk maar moeten wel gedaan worden en als ze gedaan zijn is de tevredenheid dubbel zo groot en zegt men dikwijls 'ik had het veel eerder moeten doen. Het lag daar als een last op me te wachten'.

Het kan echter ook voorkomen dat je bewust een 'productieve' dag wilt hebben. Een project moet af of klanten moeten worden nagebeld. Maar hoe pak je dat aan? Je weet dat er tien keer per dag mensen je kantoor binnenlopen. Gezellig, maar het leidt wel af en je moet werken aan het project dat over een week af moet zijn. Dit geeft ook spanning. Een goede manier om ongestoord te werken is om iedereen te vertellen dat je de hele dag druk bent en onbereikbaar. Onderbroken worden als je aan het werk bent, haalt je uit je concentratie en is slecht voor de productiviteit. Negeer de telefoon en de e-mail, buiten noodgevallen uiteraard.

Het is ook goed om jezelf een concreet doel te stellen, anders is er snel een excuus als 'het is wel goed zo'. Het doel zou kunnen zijn dat je het net zo lang doorwerkt totdat het af is, dus niet zeggen: 'ik werk er zo lang mogelijk aan'. Dat is vaag. De afspraak die je met jezelf maakt moet natuurlijk wel reëel zijn. Als je het werk af wilt hebben in één dag en je weet dat je er eigenlijk twee dagen voor nodig hebt, moet je jezelf niet onder druk zetten. Bedenk dus van te voren hoeveel tijd je nodig hebt en spreek dat aantal uren met jezelf af. Stel je erop in dat het een lange dag gaat worden. En kijk niet de hele tijd op de klok hoe laat het is. Dat leidt af en gaat ten koste van de productiviteit.

Om een productieve dag te creëren kan je ook extra vroeg beginnen met werken. Zorg dat je voldoende drinken en eten bij je hebt, zodat je niet de hele tijd naar de koffiecorner of keuken moet lopen om iets te drinken of te eten te halen. Natuurlijk is ontspanning even tussendoor ook altijd goed, maar plan dat in. Zet bijvoorbeeld een wekker die na twee uur werken afgaat. Dan stop je even, je loopt wat rond, je drinkt iets en dan ga je weer verder om weer twee uur achter elkaar werken. Dit is een heel goede manier om geconcentreerd te kunnen werken, want de 'beloning' is dat kwartiertje rust na die twee uur. Het geeft structuur in het werk en de concentratie. Na die vijftien minuten ga je met veel enthousiasme weer door.

Het kan natuurlijk altijd gebeuren dat je na een tijd moe bent of dat je er genoeg van hebt, maar bedenk dat je altijd meer kunt dan je denkt, helemaal als je met jezelf een afspraak hebt gemaakt: het werk moet af. Ga toch door totdat je je doel voor de dag hebt bereikt.

Om tijd te nemen om geconcentreerd te werken omdat je 'productief' wilt zijn is heel gewoon. Misschien kijken je collega's je een beetje raar aan als je vraagt om je te helpen om geconcentreerd te werken, maar dat zegt meer over hen dan over jouw verzoek om een dag niet gestoord te willen worden. Er zijn ook mensen die een dag thuis blijven om te werken omdat ze op kantoor continu gestoord worden, ook al hebben ze gevraagd om niet gestoord te worden.

Het vraagt echter discipline om thuis te werken, want de verleiding om even de wasmachine aan te zetten, om even tv te kijken, om toch een kop koffie te drinken met een vriendin die ziet dat je thuis bent, is groot.

Een echt productieve dag geeft veel voldoening. En zoals al eerder gezegd kan het afmaken van werk dat is blijven liggen ook al het gevoel geven van voldoening.

Het vraagt het vermogen om goed te kunnen plannen, goed tijdsmanagement en doorzettingsvermogen, allemaal competenties die werknemers helpen om waardevol te zijn voor bedrijf of instelling.

Marketing

Er is een nieuw land geboren...

Het is nogal simpel: er werd helemaal niets geboren op 10-10-10. In elk geval geen land. Op zijn best verliet een verwende en ronduit onhandelbare puber het ouderlijk huis en ging op zichzelf wonen. Hij kreeg al snel de verkeerde vrienden, bleek ook als zelfstandig mens niet in staat om met geld om te gaan en verleerde het ook niet om doorlopend ruzie te zoeken. Uiteindelijk kreeg de puber alsnog een tik op zijn vingers van zijn uiterst irritante en 'bemoeierige' ouders.

Tekst: Marcel Truyens

Het stof is neergedaald, de regen deed de rest. En onze nieuwe regering staat voor een enorme opgave allerlei onmogelijke verkiezingsbeloften waar te maken. Waarom onmogelijk? Omdat er binnen de levensduur van welke regering dan ook, geen verbetering van de gemiddelde levensstandaard te bereiken is. Want er bestaat geen gratis geld. En alle plannen kosten geld. Geld dat er in toenemende mate minder zal zijn. Tenzij we iets aan de economie kunnen doen. Overigens, ik houd me niet bezig met wishful thinking, Dubai in de zee zie ik ons niet worden.

De kern van het probleem met onze economie draait rond de omvang van de bevolking in relatie tot het gewenste welvaartsniveau dat jarenlang kunstmatig op peil is gehouden en dat nu 'uit eigen zak' moet worden betaald. Dat laatste is lastig want de toegevoegde waarde die wij kunnen leveren op diensten en producten is gemiddeld genomen 'verrekte laag' en levert dus weinig op.

De kwaliteit van onze workforce is te laag om competitief te zijn in de huidige wereldeconomie. Er zijn simpelweg te weinig gekwalificeerde mensen beschikbaar om - in welke sector dan ook - substantiële toegevoegde waarde te leveren waarmee we ons land een leidende rol kunnen bezorgen of in een niche markt echt goed betaald en kwalitatief hoogwaardig werk kunnen genereren. Dit probleem doet zich op alle niveaus voor, van topmanagement tot de werkvloer. Des te opmerkelijker is het dat sommige politici menen in te moeten zetten op de herontwikkeling van de financiële off shore, een sector die werd/wordt beheerst door veelal buitenlandse fiscaal juristen omdat de lokale bevolking te weinig specialisten voortbrengt, of aan de andere kant de Freezone waar voor de lokale bevolking slechts laagwaardig werk wordt gecreëerd en - oh ironie - waar nu het nieuwe ziekenhuis staat geprojecteerd en dus geen uitbreiding van de Freezone kan plaatsvinden.

Er ontbreekt eveneens een geïntegreerde visie op de toeristenindustrie: wat willen we zijn? Een massatoerisme-zonbestemming of een luxe niche? Wat hebben we daar voor nodig in termen van accommodatie, workforce, faciliteiten et cetera? Welke keuzes maken we en wanneer willen we waar staan? Word het tijd voor een filiaal van een Zwitserse Hogere Hotelschool die opleidingen aanbiedt voor onze eigen mensen én de regio?

Kunnen we dan helemaal niets anders dan geïmporteerd bier verkopen aan toeristen, fiscale faciliteiten bieden aan belastingontwijkers of belastingvrije onderbroeken verhandelen in de Freezone?

In de theorie kunnen we dat heel goed: we liggen prachtig centraal, beschikken over een voortreffelijke infrastructuur, een zeer betrouwbaar juridisch systeem, korte lijnen naar de Europese Unie en naar de Amerika's, spreken vrijwel alle belangrijke talen en we beschikken over een solide Centrale Bank, overigens alles onder het voorbehoud dat deze zaken geen speelbal worden van de lokale politiek.

Waar zouden de kansen liggen? Om te beginnen in de ICT, en dan niet als plek waar illegale goksites worden gehost, maar denk bijvoorbeeld aan een initiatief als Ctex, een datacenter dat hoogwaardige IT-diensten aanbiedt op de internationale markt. Wat te denken van de creatieave industrie? Het faciliteren van internationale film-, muziek- en fotoproducties levert - zoals inmiddels bewezen met een productie als Tula of North Sea Jazz - al zeer snel een enorme hoop werkgelegenheid en/of geld op en heeft een geweldige spin off op andere sectoren. Maar ook onze eigen grafische industrie valt niet uit te vlakken: ik heb het dan over onze grafisch ontwerpers die voor grote klanten in de regio werken en waarvan er - ik spreek uit ervaring - altijd een chronisch tekort bestaat. Een sector die eveneens drijft op technologische innovaties en die - slim omgaand met tijdverschil - een forse exportsector kan worden. Freezone? Regionaal distributie-, configuratie- en repair centre van pak hem beet Apple levert hoogwaardiger werk op dan slepen met schoenen uit China. Word het tijd voor een filiaal van de Miami Art School? Hebben we iets aan een goede ICT of financiële opleiding? Hebben we een kans als regionaal kenniscentrum? Of blijven we bezig met het herverdelen van onderwijsgeld op een manier die voor minimaal de helft van de bevolking volstrekt overbodig en volgend jaar al onbetaalbaar is?

Ik wil niet overkomen als moralist. Ik houd van de Caribische levensstijl. Ik houd van Curaçao en haar bevolking. Juist daarom is het te hopen dat de puber het licht ziet. Dat hij begrijpt dat de wereld niet om hem draait maar dat een bescheiden rol in de grotemensenwereld hem beter past. Dat er nog een hoop te leren valt van anderen. Dat hij niet zonder goede vrienden kan. Dat hij beter kan investeren in zijn eigen huis dan drank uit te delen in de snèk. Dat hij beter kan nadenken over waar hij over tien jaar wil zijn in plaats over welk feest hij vanavond bezoekt. Dat er zich buiten zijn beperkte wereldje méér afspeelt. En dat er voor het luxe leven zoals gewend bij zijn ouders thuis, nu toch echt zelf gewerkt moet worden.

Ehh overigens, die puber - ons land - is niet alleen de overheid, dat zijn wij allemaal.

Om redenen van vertrouwelijkheid kunnen namen, producten, markten en feitelijke omstandigheden anders zijn benoemd dan in de realiteit het geval was.

Marcel Truyens is senior consultant bij Stradius te Curaçao.
E | marcel@stradius.com W| www.stradius.com

Boeken

De klant is GEEN koning!

Dit boek is een must voor alle winkelmedewerkers en ondernemers die het winkelvak nog meer willen omarmen.

Voor winkelmedewerkers en ondernemers die zichzelf op een ander spoor durven te zetten, nu het winkelen sterk verandert. Geschreven door een meester mysteryguest. Ga mee de winkel in met Troost. Lees, herken, lach en leer. 73 Anekdotes en 121 leermomenten.

'De klant is GEEN koning' is in feite het antwoord op de onheilsprofetie van Cor Molenaar. Vandaar dat de professor op verzoek van auteur André Troost een voorwoord heeft geschreven bij zijn boek voor winkelpersoneel, dat rijkelijk is geillustreerd met praktische tips en persoonlijke ervaringen hoe het wel en hoe het niet moet.

Auteur André Troost is een doener, een belever. Werkt vanuit actie en reactie en niet vanuit schemaatjes, maniertjes en dikke managementboeken. Troost is gek op winkels en winkelen. Hij vertaalt zijn ervaringen als mysteryguest naar powerspeeches, humorvolle workshops en naar het theater.

Meer informatie over het boek en de auteur valt te lezen op www.deklantisgeenkoning.nl

Titel: De klant is GEEN koning!
Auteur: André Troost
Uitgever: Het boekenschap
ISBN/EAN: 9789490085230

Bestemming Curaçao

Tattoo convention

Naam:
René de Vries (56)
Komt uit:
Tilburg, Nederland
Business or pleasure:
Beide
Aantal dagen:
Negen
Verblijft bij:
Iguana Inn

De eigenaar van Totem Tattoos in Tilburg, René de Vries, zag onlangs op internet dat er op Curaçao de tweede editie van de Caribbean Tattoo Convention zou worden gehouden. De Vries was twee jaar geleden al op Curaçao geweest voor vakantie. Dat was hem toen zo goed bevallen dat hij nu weer een reis boekte.

Tijdens de Tattoo Convention, die 27 en 28 oktober bij de International School werd gehouden, kwamen tatoeëerders uit onder meer Amerika, Duitsland, Aruba, Suriname en Venezuela samen om hun kunsten te tonen. Verder waren er ook graffiti-artiesten, tekenaars en piercers. Er was ook een tattoeage-wedstrijd waar René aan meedeed, maar die hij helaas niet won. "Maar die gast die won, is waanzinnig goed. Hij is gespecialiseerd in portretten. Mijn specialisatie zijn Maori-tattoos ook wel bekend als Tribal-tattoos. De Maori-tattoo is afkomstig van stammen in Nieuw-Zeeland. Hij is opgebouwd uit fraaie, cirkelvormige patronen. Wanneer je die naast de getatoeëerde portretten zet, dan zijn de portretten veel indrukwekkender", aldus René.

Ondanks dat hij niet in de prijzen viel en er volgens hem 'sommige dingen organisatorisch gezien beter hadden gekund', heeft René het best naar zijn zin gehad tijdens de Caribbean Tattoo Convention. De rest van zijn verblijf op Curaçao heeft René, die samen met een vriendin reist, ruim genoten van het uitgaansleven op Curaçao. "We zijn naar verschillende happy hours geweest. Bij Wet & Wild was er een avond met zangeressen en een dj. Dat swingde echt de pan uit daar op het strand! We hebben ook veel gezwommen in de pool bij Iguana Inn, maar zijn ook naar onder meer Jan Thiel Beach en Daaibooi geweest. We hebben niet elke dag mooi weer gehad, maar daar ben ik wel blij om, want ik ben bang dat ik anders heel erg was verbrand."

De vakantie op Curacao zit er voor René bijna op, maar hij heeft desgevraagd nog niet echt een volgende reisbestemming in gedachten. "Wellicht ga ik over een tijdje naar Afrika", zegt hij toch na enig nadenken. "Dat is dan in verband met een Human Rights Tattoo-project." Het Human Rights Tattoo-project is een initiatief van Sander van Bussel, een vriend van René die ook tatoeëerder is. Het is een project dat dit jaar in Tilburg is begonnen om mensen bewuster te maken van het belang van hun mensenrechten. Het doel is om de complete tekst van 'The Universal Declaration of Human Rights', bestaande uit 30 artikelen, 6773 letters, letter voor letter op 6773 mensen wereldwijd te tatoeëren. Daarmee worden deze mensen ambassadeurs van de rechten van de mens. Op www.humanrightstattoo.org staan de verhalen van de mensen die zich hebben laten tatoeëren. René: "Ze gaan over een tijdje naar Afrika om daar mensen te tattoeëren en dan mag ik misschien mee om erbij te helpen."

Business Agenda

Curaçao

5 t/m 9 november: Week van het Operationeel Management
Teamwork organiseert de Week van het Operationeel Management, een week vol trainingen en workshops. In een groep van maximaal 16 deelnemers gaat u aan de slag met verschillende thema's waarmee u als manager dagelijks te maken heeft. Zo leert u niet alleen van onze trainers maar ook van elkaar.
De training wordt in drie dagen aangeboden aan de hand van drie thema's. Het is ook mogelijk om een combinatie (of een enkele) van deze trainingsdagen speciaal voor uw organisatie te laten verzorgen.
Meer informatie: Tel. 461 6645 of mail trainingen@teamworkcuracao.com (Esther de Sola - Pijl).

14 en 15 november: Studie- en Beroepenmarkt Curaçao
Onder auspiciën van de Curaçaose Kamer van Koophandel en Nijverheid organiseert Mon Art Productions ook dit jaar weer de Studie- en Beroepenmarkt Curaçao. Jongeren en hun ouders krijgen de kans om al hun vragen te stellen over studeren en werken. Vertegenwoordigers van universiteiten, hbo's en mbo's/sbo's, bedrijven en organisaties zijn aanwezig om ze te helpen bij het maken van een keuze.
Locatie: World Trade Center.
Meer informatie: www.curacaostudyfair.com/
Telefoon/fax: +599 9 462 2962.
Email: studieberoepenmarkt@gmail.com

TGIM
Eerste maandag van de maand: TGIM.
Thank God it's Monday is een informeel business happy hour. Iedere eerste maandag van de maand bij de Netto Bar, Breedestraat, Otrobanda.
Van 17.00 tot 20.00 uur.

Aruba

9 - 10 november: Aruba College Fair
De beurs biedt Arubaanse leerlingen informatie over opleidingen, scholen en meer. Georganiseerd door de Aruba College Fair Foundation (ACFF).
Locatie: Renaissance Convention Center.
Meer informatie: www.arubacollegefair.com

12 - 16 oktober: Small Business Week
De Small Business Week is een initiatief van de minister van Economische Zaken en vindt plaats in samenwerking met het bedrijfsleven. Doel is om de uitdagingen te bespreken waar de Arubaanse economie voor staat en de economie concurrerende, duurzame economie. Er worden succesverhalen en innovatieve ideeën gedeeld, ondernemers kunnen praten met business experts en deelnemen aan breakout sessions over diverse onderwerpen.
Meer informatie: www.arubasmallbusinessweek.com
Locatie: Renaissance Convention Center, Aruba.

Internationaal

28 - 30 november: Annual Conference on the Caribbean & Central America
Voor de 36e keer organiseert CCAA (Caribbean Central American Action) deze conferentie. Doel is om publiek en private sector bij elkaar te brengen om te discussiëren over handel, economische en politieke issues, om onderling begrip te creëren voor de kansen en uitdagingen in de regio.
Meer informatie: www.c-caa.org
Locatie: Intercontinental New Orleans, LA, USA.

5 - 7 december: MITM Americas 2012
De 18e editie van MITM Americas, Meetings and Incentive Travel Market 2012 wordt gehouden in Panama City. Gesponsord door Panama's Tourism Authority. Bedoeld voor de zakelijke reiswereld.
Locatie: Panama City, Panama.
Contact : http://www.mitmamericas.com
Meer informatie: Gisela Matamoros (gsar@gsa-mark.com). Tel. +34 91 541 43 08.
Fax: +34 91 542 07 00.

De Business Agenda verschijnt wekelijks in de Ñapa. Informatie over zakelijke evenementen, zoals symposia, lezingen, trainingen en conferenties, zowel op Aruba, Bonaire als op Curaçao, is welkom bij napa@amigoe.com.

Landbouw

Latijns Amerika

'Enorm voedselpotentieel'

Het zuiden van Latijns-Amerika kan uitgroeien tot een van de grootste voedselleveranciers ter wereld, zeggen experts. Daarvoor is wel technische vernieuwing nodig.

Het laatste decennium zijn er meer dan een miljard mensen bijgekomen op deze planeet, met een grotere vraag naar voedsel en energie als gevolg. "Dat biedt zeer mooie perspectieven voor de Amerikaanse Zuidkegel", zegt Emilio Ruz van Procisur. "Door de groeiende voedselvraag zal landbouw er voor het eerst een eerstelijnsactiviteit zijn. Vroeger was dit het ondergeschoven kind van de economie."

Cono Sur
De zogeheten Cono Sur of Zuidkegel is een andere naam voor zuidelijk Zuid-Amerika, een gebied dat meestal Argentinië, Chili, Paraguay, Uruguay en een deel van Brazilië omvat. Procisur is een coöperatief programma voor landbouwontwikkeling in deze regio. Ruz is een van de deelnemers aan de tweede Wereldconferentie over Landbouwonderzoek voor Ontwikkeling, die deze week in het Uruguayaanse Punta del Este werd gehouden.

Europa heeft geen landbouwgebieden meer over, en ook Azië zit aan zijn grens. "Dus blijven een deel van Afrika ten zuiden van de Sahara en de Zuidkegel van Amerika over, beide met een belangrijk potentieel", zegt Ruz. "De Zuidkegel beschikt nog over gebieden waarin het zijn landbouw kan uitbreiden of met een intensivering van een duurzamer bodemgebruik kan beginnen."

Komende jaren
De groeimogelijkheden van de landbouwsector in de Zuidkegel zijn zeer groot en zullen de komende dertig of veertig jaar nog toenemen, zegt de Braziliaanse onderzoeker Sérgio Salles Filho van de afdeling Wetenschaps- en Technologiebeleid van de Staatsuniversiteit van Campinas (Unicamp).

Salles Filho werkt al twaalf jaar samen met Procisur en leverde onlangs met Ruz een bijdrage aan een studie over de ontwikkelingsmogelijkheden voor de Zuidkegel. Volgens Salles Filho is voor de landbouw in deze regio een belangrijke toekomst weggelegd als leverancier van de Europese en Aziatische markten. Daarvoor is wel technologische vernieuwing nodig. Hij merkt dat nu al de eerste investeringen gebeuren op dit vlak.

Ruz pleit voor een overgang naar een precisielandbouw, die gebruik maakt van moderne machines, opslag en logistiek, die de keuze van zaden op elke bodemsoort afstemt en die efficiënter gebruik maakt van de natuurlijke hulpbronnen. Dat is mogelijk zonder een al te grote impact op het milieu, zegt hij.

Kit Koning:

‘Goed materiaal een must’

In de bouw wordt tegenwoordig veel kit gebruikt. Afdichtkitten zijn verantwoordelijk voor water- en luchtdichtheid van een gebouw hetgeen duurzaamheid en energiebesparing bevordert. Mits de kit goed wordt aangebracht...

Tekst: Marja Berk Foto’s: Ken Wong

Rinie Hilker, een professional op dat gebied, krijgt met zijn Kit Koning aan de Schottegatweg steeds meer klanten. “Zij gaan voor die kwaliteit en duurzaamheid”, licht Hilker toe.

Hij volgde in Nederland zijn opleiding, kwam in 1989 naar Curaçao en besloot zijn kennis en kunde te verbreiden op het eiland. Behalve van Kit Koning is hij tevens eigenaar van afdichtingsbedrijf Hivacuflex. Bij Kit Koning worden de hoogwaardige producten verkocht, met Hivacuflex staat Hilker garant voor een enorme ervaring in professionele voegafdichting. Hilker: “Er zijn veel producten op dit gebied te verkrijgen, maar als je in een bouwmarkt voor de schappen staat, heb je eigenlijk geen idee wat je nodig hebt. Veel van die kitten zijn gewoonweg niet geschikt voor dit klimaat. Het is lastig te beoordelen welke van de producten het beste zijn voor de klus waar je op dat moment aan werkt.”

Zijn producten komen uit Europa en Amerika en Hilker is niet merkgebonden. Zijn klantenkring bestaat uit aannemers en particulieren en zij weten de weg naar beide bedrijven steeds beter te vinden. “Ik heb bewust voor deze constructie met twee bedrijven gekozen. Het is niet alleen zaak een goed product te gebruiken, maar als je het verkeerd aanbrengt krijg je alsnog een probleem.” Dat is ook de reden dat zijn klanten een goede uitleg en tips krijgen hoe het product te gebruiken en aan te brengen. De adviesrol ligt bij Kit Koning, Hivacuflex voert het werk uit. “Vooral op Curaçao is het van groot belang de juiste producten te gebruiken”, vertelt Hilker. “We hebben een tropisch klimaat en dat stelt hoge eisen aan de te verwerken kitsoorten. Die moeten echt UV- en waterbestendig zijn.

Bovendien is het belangrijk dat er een goede voorbehandeling van de ondergrond plaatsvindt. Alleen op die manier kan je zorgdragen voor een optimale hechting.”

Een belangrijk detail is ook dat goede kit, op de juiste manier aangebracht, de kou van de airco binnenhoudt en brandvertragend werkt. “Een goede kit voorkomt ook dat rook en vuur naar een andere ruimte kunnen overslaan”, vermeldt Hilker een aanzienlijk voordeel.

Na zijn komst naar Curaçao merkte Hilker dat architecten niet echt gecharmeerd waren van kit. “Dat kwam omdat het er vaak slecht uitzag, het werd niet goed aangebracht. Daar zijn ze nu wel van teruggekomen. Als het professioneel en goed wordt aangebracht is kit absoluut niet storend.” Zijn ervaring is dat verkeerd materiaal een korte levensduur garandeert. “Na drie, vier jaar krijg je al problemen. Dan moet je de oude kit verwijderen en nieuwe aanbrengen. Het maakt de kosten op langere termijn veel groter.” Hilker hangt een garantietermijn aan zijn producten. “Het zijn professionele materialen, dus die garantie durf ik te geven.” Waarbij het niet uitmaakt of hij zijn product aan een aannemer of een particulier verkoopt.

Hilker ziet de toekomst positief in. “Het gaat heel goed, ik krijg uitstekende reacties.” Dat het goed gaat blijkt uit de omvang van zijn projecten. “Ik heb onder meer de luchthaven gedaan, de Centrale Bank, FKP-woningen en andere woningen in aanbouw.” Niet alleen op Curaçao krijgt hij steeds meer naamsbekendheid; ook op omliggende eilanden en in Suriname wordt zijn expertise meer en meer ingezet.

De kitten van Hilker zijn in veel kleuren te verkrijgen. Op zijn bureau ligt een staalkaart die maar liefst 35 actuele kleuren laat zien, waarbij ook de transparante soorten niet ontbreken. Kitten voor kozijnen, betonnen muren, sanitaire ruimtes, keukens. Speciale kit voor marmer en natuursteen komt eveneens op de kaart voor. Voor aannemers heeft hij een speciaal boek samengesteld, waarin behalve deze kleuren, alle toepassingen voorkomen. Van elk product dat Hilker voert, worden de technische specificaties behandeld. Achter in het boek komt projectadvies- en begeleiding ter sprake.

Kit Koning verkoopt uiteraard ook lijmsoorten en heeft een lijmservice. “Steeds meer mensen vinden de weg hierheen als ze iets te lijmen hebben. Een aquarium of een showcase van glas.” Rinie Hilker werkt niet alleen. “Ik heb totaal zes mensen in dienst, die ik allemaal zelf heb opgeleid. Dat doe ik door ze mee te laten lopen in het bedrijf en meeneem naar projecten. Van de praktijk leren ze het meeste. Het gevolg is dat zij zeer goed op de hoogte zijn van alle producten en die verkregen know-how op de klanten overbrengen. We krijgen daar ook hele leuke reacties over.”

Het mag duidelijk zijn dat afdichting een zeer belangrijk aspect is in de bouw, maar dit is volgens Hilker niet goed bekend. “Het is een beetje een ondergeschoven kindje, maar het is zó belangrijk! Juist aangebrachte afdichting van een goede kwaliteit kan zoveel problemen voorkomen. De producten mogen dan iets duurder zijn, maar als je uit een bouwmarkt de verkeerde kit meeneemt, ben je echt in de aap gelogeerd. Personeel in een bouwmarkt weet vaak niet wat de juiste toepassing is en dat is ook begrijpelijk. Maar je kunt klakkeloos een kit meenemen en die voor marmer gebruiken. Veel succes, want het marmer slaat zwart uit.” Het is een geschikt voorbeeld om het belang van goed materiaal te benadrukken. Bij deze.

De bedrijfsarts

Duurzame inzetbaarheid

De Curaçaose arbeidsmarkt staat voor grote fundamentele veranderingen. Om de gevolgen van de vergrijzing van de bevolking het hoofd te kunnen bieden, valt te verwachten dat binnen afzienbare tijd de AOV-leeftijd verhoogd zal worden en dat door een verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd langer gewerkt zal moeten worden. Daarnaast veranderen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt voortdurend, onder meer door economische en technologische veranderingen.

Tekst: Roland Kock

Voor een optimale bedrijfsvoering is het van belang dat werknemers duurzaam inzetbaar zijn. Met duurzame inzetbaarheid wordt in het kort bedoeld dat werknemers in staat zijn om voor langere tijd, zowel lichamelijk als geestelijk, gezond en gemotiveerd aan de slag te blijven.

Roland Kock is bedrijfsarts, werkzaam bij de SVB en lid van de Antilliaanse Vereniging voor Verzekerings- en Bedrijfsgeneeskunde (AVVB).

Werkgevers hebben groot belang bij duurzaam inzetbare werknemers. Immers, organisaties zijn voor hun resultaten afhankelijk van optimale prestaties van hun werknemers. Werkgevers die sturen op duurzame inzetbaarheid kennen gezonde, betrokken en gemotiveerde werknemers. Ook kennen ze hierdoor een laag (ziekte)verzuim en zijn ze in staat om goed personeel aan te trekken en te behouden. De mate waarin werknemers inzetbaar zijn, hangt af van de mate waarin zij willen en kunnen werken. Willen werken betekent dat de werknemer gemotiveerd en betrokken is bij het werk en de organisatie. Kunnen werken betekent dat de competenties, vaardigheden en gezondheid van de werknemer zodanig zijn dat de werkzaamheden ook naar behoren kunnen worden uitgevoerd.

Lange termijn
Streven naar duurzame inzetbaarheid houdt een langeretermijnvisie in. Zo moet er worden gekeken of de gezondheid en motivatie van de werknemers niet worden bedreigd, bijvoorbeeld door slechte arbeidsomstandigheden en te hoge eisen inzake het werk. Ook moet worden gekeken of het werk en de voorzieningen er omheen (bijvoorbeeld scholing) voldoende mogelijkheden bieden om de competenties en vaardigheden op peil te houden en aan te vullen.

Werkgevers die sturen op duurzame inzetbaarheid kennen gezonde, betrokken en gemotiveerde werknemers.

Duurzaam inzetbare werknemers beschikken over een brede verzameling competenties en vaardigheden en zijn bereid om deze in te zetten, niet alleen om hun huidige functie te vervullen, maar ook in eventueel toekomstige andere functies. Ze hebben een optimale lichamelijke en psychische gezondheid, waardoor ze de huidige en toekomstige functies zo goed mogelijk kunnen uitoefenen. Werknemers hebben een eigen verantwoordelijkheid ten aanzien van hun gezondheid en moeten zelf het nodige doen om de eigen inzetbaarheid op peil te houden dan wel te verbeteren. Werkgevers kunnen hierbij behulpzaam zijn. Via de leefstijl kan de gezondheid van werknemers bevorderd worden, met verhoging van productiviteit en verlaging van (ziekte) verzuim tot gevolg. Veel gebruikt is de BRAVO-aanpak, die staat voor: meer Bewegen, minder Roken, matig met Alcohol, gezonde Voeding en voldoende Ontspanning.

Beweging
Beweging is van belang voor een goede conditie, ook om werkzaamheden uit te kunnen voeren. Door toenemende automatisering en digitalisering wordt op het werk helaas steeds minder bewogen. Door te weinig bewegen loopt men een verhoogd gezondheidsrisico’s voor hart- en vaatziekten, suikerziekte en hoge bloeddruk. Aan de andere kant blijkt dat sportende werknemers minder verzuimen en eerder van ziektes herstellen. Het is dus van belang om werknemers te stimuleren dagelijks minimaal 30 minuten te bewegen met een matige intensieve activiteit (zoals stevig wandelen, traplopen of zwemmen).

Het is bekend dat roken in belangrijke mate bijdraagt aan het krijgen van kanker. Ook is bekend dat rokers over het algemeen meer verzuimen dan niet-rokers. Het is dus van belang om de werkplek rookvrij te houden. Wellicht kan de werkgever de rokende werknemers via bestaande programma’s ondersteunen bij het stoppen met roken.

Een werknemer met een alcoholprobleem heeft vaak veelvuldig en kortdurend ziekteverzuim en kost een bedrijf heel wat geld door verminderde productie, verzuim en eventuele kosten van ongevallen die zich voordoen op het werk. Gezien de consequenties van alcohol en werk is handhaving van een alcoholbeleid een van de belangrijke pijlers, naast ondersteuning van de werknemer door middel van het inschakelen van externe deskundigheid bij bedrijfsmaatschappelijk werker of psycholoog.

Overgewicht
Een toenemend aantal mensen heeft overgewicht. Overgewicht draagt bij aan het risico van hart- en vaatziekten, suikerziekte en kanker. Aandoeningen die als gevolg kunnen hebben dat mensen minder goed hun werk kunnen uitvoeren of langdurig arbeidsongeschikt raken. Gezonde voeding gecombineerd met meer beweging leiden tot gewichtsafname. De werkgever kan helpen door onder meer in de kantine meer gezonde voeding tegen aantrekkelijke prijzen aan te bieden.

In het werk gaat het om een goede balans tussen werk en ontspanning om te voorkomen dat mensen overbelast raken, psychische klachten krijgen en uitvallen. Desondanks krijgt één op de tien mensen eens of vaker te maken met psychische klachten, soms leidend tot arbeidsongeschiktheid. Ontspanning kan bijvoorbeeld door vaker te bewegen. Men voelt zich na het sporten dan ook een stuk prettiger.

Door de bovengenoemde interventies kunnen werknemers langer gezond en productief blijven en dit dient ook het maatschappelijk belang. Door de verhoogde arbeidsparticipatie kan het draagvlak voor de sociale zekerheid op peil worden gehouden. De bedrijfsarts en verzekeringsarts kunnen verder bijstaan met adviezen hoe werknemers duurzaam inzetbaar te houden.

De ervaringen bij Klinika Capriles

Praktisch leren binnen de zorg

Bij onderzoeken die de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt en de samenwerking in kaart brengen, komt steevast de zorgsector als beste uit de bus. Sinds het bestaan van KBB, nu vier jaar, pakken zowel onderwijs als werkveld alle kansen direct op om verbeteringen te realiseren. Zowel de bereidheid om samen te werken als de kwaliteit en resultaten van die samenwerking scoren hoog. Wat is het dat maakt dat de zorg voorop loopt ten opzichte van bijvoorbeeld techniek en economie?

Tisoney Pieter, Stagiaire

Berthold Beerlage, opleidingsadvieseur GGZ Curaçao

Tekst: Gofrie van Lieshout

Het is een algemeen bekend gegeven dat organisaties in de zorg moeten passen en meten met de beschikbare middelen. Er moet hard gewerkt worden op onregelmatige tijden en de werkdruk wordt vaak als hoog ervaren.

En toch lukt het de zorgsector om voldoende vakbekwame mensen te krijgen en te behouden. En dat ligt niet alleen aan de beloning en bijbehorende arbeidsvoorwaarden. Er wordt intensief samengewerkt met de scholen en veel tijd besteed aan de kwaliteit van stages en het motiveren van de jongeren. Die investering wordt beloond met een continu goed aanbod van vakmensen.

Klinika Capriles

Een grote organisatie in de zorg, met 240 medewerkers, is psychiatrisch ziekenhuis Klinika Capriles. Klinika Capriles maakt onderdeel uit van GGz Curaçao, een organisatie waarin een aantal organisaties is gebundeld op het gebied van Geestelijke Gezondheidszorg. Samen met stichting Hamiëd, een verzorg- en verpleeghuis, was Capriles een van de eerste door KBB erkende leerbedrijven in de zorgsector in 2011. Ruim een jaar later een prima gelegenheid om de partijen waar het om draait zelf aan het woord te laten over de samenwerking en resultaten.

Leermeesters

Analysa Gumbs en Solange Martha-Bonafasia, beiden algemeen verpleegkundige en gecertificeerd leermeester vertellen met groot enthousiasme over de samenwerking met studenten.

Hoewel de motivatie en weg die leidde naar hun huidige functie verschilt, staat voor beiden het zorgen voor een ander centraal. En in het verlengde daarvan vinden zij het begeleiden van toekomstige collega's vanzelfsprekend. Zij staan open voor nieuwe ontwikkelingen, leren van elkaar en ook van jonge mensen die nog in opleiding zijn. Bij de beoordeling van studenten wordt altijd de afweging gemaakt: 'Zou je deze persoon als collega willen?'

De verwachtingen zijn realistisch en de kennis die de studenten meebrengen wordt als voldoende ervaren. Bij Capriles verwachten ze niet dat je alles al weet wanneer je binnen komt. Met de juiste houding en de begeleiding die je wordt geboden kun je heel veel leren. En daar komen studenten tenslotte ook voor. Leermeesters krijgen van het management de tijd om te besteden aan studenten, dat is een belangrijke voorwaarde. En eigenlijk ook een vorm van waardering, evenals het faciliteren van de leermeesters om de training bij KBB te volgen. De training is positief ontvangen. Behalve inzake het onderdeel motiveren zijn de leermeesters vol lof over de wijze waarop de trainer heeft aangetoond dat kennis overdragen op meerdere manieren kan. Er bestaat geen eenduidige aanpak die altijd de beste is om te leren en je te ontwikkelen. Door uit te gaan van de mogelijkheden en competenties van de student en daarop je werkwijze aan te passen behaal je de beste resultaten. Analysa Gumbs en Solange Martha onderschrijven dit en passen dit toe. Zij beschouwen het leermeesterschap een serieuze maar leuke taak die zij met veel plezier uitoefenen.

Verschil andere sectoren?

Willen we dat alle studenten tijdens de beroepspraktijkvorming worden begeleid door gecertificeerde leermeesters dan hebben we op dit moment 961 leermeesters nodig. Uitgaande van drie studenten per leermeester per jaar. De tabel Behoefte Leermeesters laat het benodigd aantal leermeesters per sector zien, de reeds door KBB gecertificeerden (nu totaal 264) en de openstaande behoefte. In tegenstelling tot de andere sectoren is in de zorg al over de helft afgedekt.

Waar ligt dit aan? Berthold Beerlage is opleidingsadviseur bij Klinika Capriles en heeft het volgen van de leermeestertrainingen intern gestimuleerd. Tot op heden zijn 30 medewerkers van Capriles gecertificeerd, nog eens 10 anderen volgen het traject. De 90 studenten die bij Capriles de stage invullen kunnen dus rekenen op voldoende begeleiding. Beerlage: "We beschouwen het als een investering in de beroepsgroep maar ook een waardevolle aanvulling op de eigen ontwikkeling. Je merkt dat medewerkers meer vertrouwen krijgen en dankzij de training worden knelpunten beter opgepakt en door henzelf opgelost. Er vindt ook meer uitwisseling van ervaring onderling plaats. Zoals al aangegeven is het leermeesterschap een soort vanzelfsprekendheid. Mensen in de zorg leren al tijdens de eigen opleiding zich te verplaatsen in de ander, de patiënt. De student krijgt de ruimte zich hier te ontwikkelen en wordt dan ook niet meegeteld in de formatie. Alle studenten zijn boventallig."

Instroom vanuit onderwijs

Op Curaçao bieden zeven onderwijsinstellingen gezamenlijk 32 sbo-opleidingen aan die onder de noemer Zorg vallen. Voor het hbo zijn dit drie verschillende instellingen die goed zijn voor 13 opleidingen. Volgens Beerlage is er met name op sbo-niveau eerder sprake van een overschot dan een tekort aan goede mensen. Op elke vacature komen veel reacties en de indruk bestaat dat veel afgestudeerden niet aan een baan komen die past bij hun opleiding. De cijfers onderschrijven dit. Onderzoek van de zorgfederatie laat zien dat de behoefte aan instroom van de komende jaren duidelijk lager ligt dan de 70 sbo'ers die per jaar met een diploma de school verlaten. En niet iedereen kan of wil doorstuderen. Onderwijsinstellingen mogen dan wel geen aanmeldingen weigeren, maar goede voorlichting over de kansen op werk na de opleiding zou meer aandacht moeten krijgen.

Vanuit het werkgeversbelang is de kwantiteit dus absoluut geen knelpunt. Ook over de kwaliteit van de kennis waarmee jongeren binnen komen is men over het algemeen niet ontevreden. De houding van de student is echter leidend en dat levert soms problemen op, maar gelukkig komt dat niet vaak voor.

Solange Martha-Bonafasia (links) en Analisa Gumbs, algemeen verpeegkundige en gecerticeerd Leermeester VBSO/SBO Curaçao

De afstemming met de scholen en de begeleiding vanuit de scholen daarentegen is ook in de zorg een punt van aandacht. De verschillen tussen de scholen zijn zeer groot en variëren van goed tot zeer slecht.

Stagiaire

Tisoney Pieter is derdejaarsstudente bij Eligia Martier en volgt de opleiding SPW. Ze is momenteel stagiaire bij Capriles en zeer te spreken over de begeleiding en de wijze waarop zij ervaring mag opdoen. Eerder liep zij stage bij een kinderdagverblijf en had dus geen ervaring in de psychiatrie. Toch gaat het erg goed. Tisoney vindt het erg prettig dat ze niet beschouwd wordt als werknemer, maar de ruimte krijgt om te leren en overal terecht kan met haar vragen. Niet alleen haar eigen begeleider maar ook de anderen staan voor haar klaar. Tijdens de opleiding vond ze de theorie moeilijk en moest voor haar gevoel veel zelf uitzoeken. Nu dit in de praktijk terugkomt is het allemaal beter te begrijpen. Eigenlijk vindt zij dat niet alleen de leermeesters voorbereid moeten worden door middel van een training, maar dat ook alle studenten beter voorbereid moeten worden op de BPV.

GGz Academy

Het blijft wat betreft Klinika Capriles / GGz Curaçao niet bij de intensieve samenwerking met het reguliere beroepsonderwijs. Ook op hoger niveau wordt er gewerkt aan ontwikkeling en scholing. De vele kennis en ervaring op het gebied van psychiatrie binnen de GGz op Curaçao in combinatie met de interne behoefte aan scholing hebben ertoe geleid dat een GGz Academy in oprichting is. De ambitie is dat in 2014 de eerste opleidingen extern aangeboden gaan worden. Behalve reguliere bij- en nascholing ten aanzien van alle belanghebbenden in de zorg zullen in de toekomst ook post-academische opleidingen worden aangeboden.

Investeren loont?

Tot slot bevestigt Tisoney de veronderstelling dat investeren in goede stagebegeleiding een investering is in de kwaliteit van potentiële medewerkers. Haar antwoord op de vraag waar zij in de toekomst wil werken is kort maar krachtig: "Hier!"

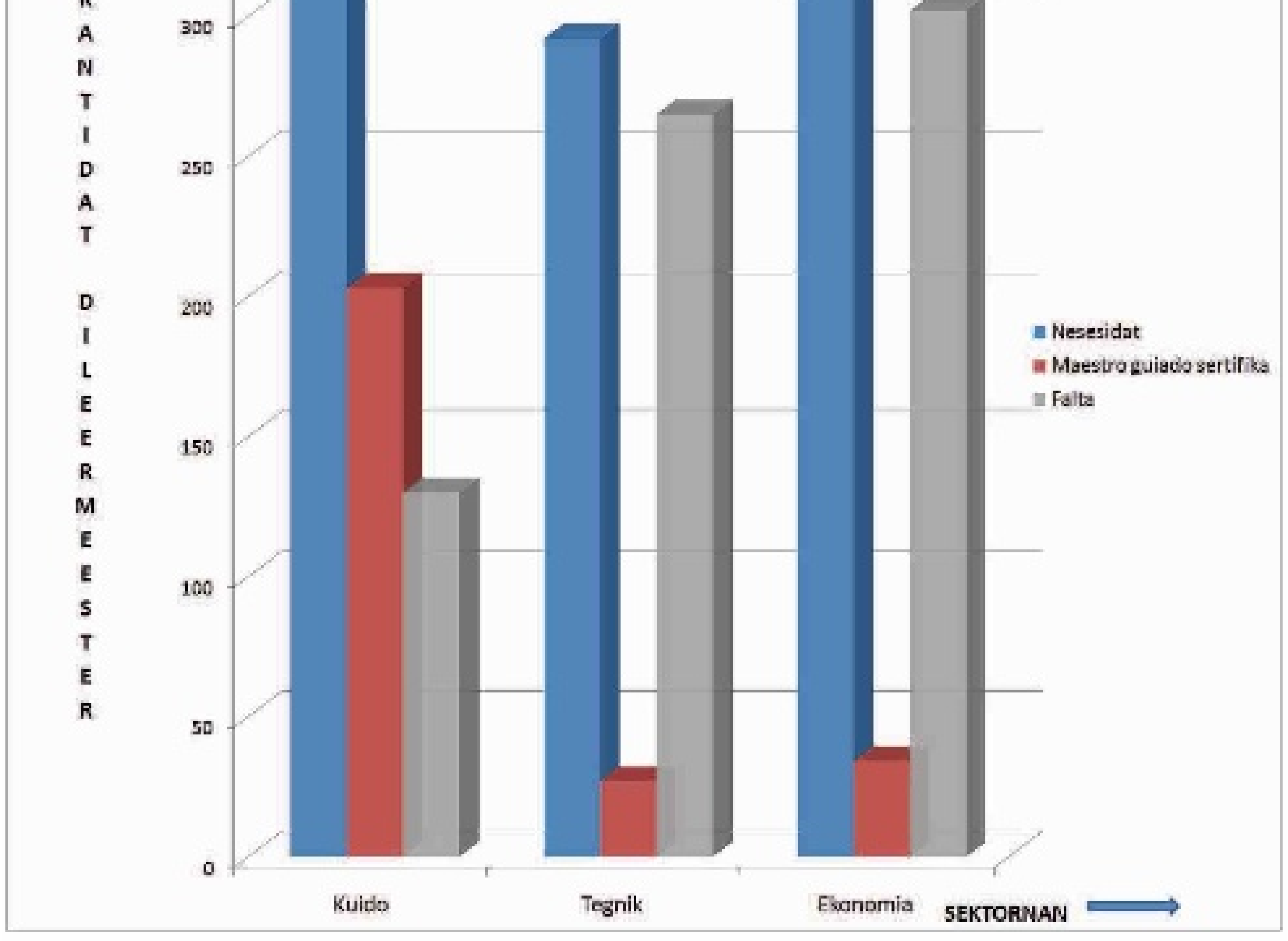

Grafiek 'Kantidat di Leermeester' (aantal leermeesters), met in het grijs de hoeveelheid leermeesters die nog nodig zijn.

Gofrie van Lieshout is directeur van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Bedrijfsleven Curaçap (KBB)

Kenniscentrum Beroepsonderwijs Bedrijfsleven Curaçao (KBB)

Het KBB heeft als doel de afstemming tussen bedrijfsleven, scholen en overheid te verbeteren. KBB geeft hieraan invulling door de uitvoering van concrete projecten zoals trainingen, onderzoek, voorlichting en het organiseren van samenwerking tussen het beroepsonderwijs en het bedrijfsleven. Ook stimuleert KBB de persoonlijke en professionele ontwikkeling van de beroepsbevolking.

KBB gelooft in een samenleving waarin mensen zich persoonlijk en professioneel blijven ontwikkelen en daarin ook een eigen verantwoordelijkheid nemen. Maar daarvoor moeten wel de juiste randvoorwaarden worden ingevuld zoals goed onderwijs en een gezonde arbeidsmarkt.

Voor meer informatie over KBB of haar projecten kunt u bellen met 8402777 of kijkt u op www.kbbcuracao.com. KBB is gevestigd aan de Mahaaiweg 7.